

ΕΞΟΥΣΙΑ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΣ

Αγουστίν Γκαρθία Κάλβο

ΕΞΟΥΣΙΑ ENANTION ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑΣ

εκδόσεις Αναθερμαϊκός

Τίτλος πρωτοτύπου: PODER CONTRA POSIBILIDAD

(μπορεί να βρει κανείς την ομιλία στα ισπανικά στην ιστοσελίδα bauldetrompetillas.es)

Μετάφραση: μεταφραστική ομάδα «δηΰτε»

(θερμές ευχαριστίες στην Τασία για τη βοήθεια που μας έδωσε σε ό,τι αφορά τη μαθηματική ορολογία και τη Λιάνα για την απομαγνητοφώνηση)

Εκδόσεις Αναθερμαϊκός — ENANTIOΔΡΟΜΙΕΣ
anathermaikos@gmail.gr

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ — ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2019

(Απομαγνητοφωνημένη ομιλία που έδωσε ο Αγουστίν Γκαρθία Κάλβο στο Αυτόνομο Πανεπιστήμιο Βαρκελώνης - 1993)

...για το ζήτημα που έχετε δει στον τίτλο, μην περιμένετε να γίνει κάποια συζήτηση στο τέλος: θα κάνω παύσεις κατά την παρουσίασή του και σ' αυτές μπορείτε να μου ζητάτε να επαναλάβω ή να διευκρινίσω κάτι ή να προσπαθήσω να λύσω κάποια απορία που σας δημιουργήθηκε για ζητήματα που στη συνέχεια θα δείτε ότι είναι κοινά, όλος ο κόσμος λίγο-πολύ πρέπει να έχει σκεφτεί γι' αυτά, παρ' όλο που ο τίτλος, "Εξουσία εναντίον δυνατότητας", φαίνεται αφηρημένος.

Ο τίτλος αυτός, παρ' όλο που φαίνεται αφηρημένος, μπορεί να παραξενέψει κάποιον όταν τον ακούσει, γιατί μοιάζει να είναι ένα παράδοξο, ένα ανούσιο παιχνίδι με τις λέξεις, εφόσον «εξουσία» και «δυνατότητα» φαίνεται να είναι απ' την ίδια πλευρά και συνεπώς να μην υπάρχει χώρος γι' αυτό το «εναντίον» που μπαίνει στον τίτλο [σμο.: η λέξη poder, εξουσία, προέρχεται από το ομόηχο απαρέμφατο του ρήματος poder που σημαίνει μπορώ, δύναμαι, έχω τη δυνατότητα· το ίδιο συμβαίνει και με την ελληνική λέξη «εξουσία», προέρχεται μάλλον από το απρόσωπο ρήμα ἔξεστι, είναι δυνατόν]. Ωστόσο, εξυπακούεται, δεν θεωρώ ότι είναι ένα ανούσιο παράδοξο ή ένα παιχνίδι με τις λέξεις, αλλά ότι ανταποκρίνεται στην αλήθεια και την πραγματικότητα αντίστοιχα· γιατί οι δύο αυτές έννοιες, εξάλλου, της «αλήθειας» και της «πραγματικότητας», στο τέλος αναπόφευκτα συγκρούονται μεταξύ τους. Παρά τη συνήθεια, που ρίζωσε στη λαϊκή γλώσσα, να θεωρούνται ισοδύναμες εκφράσεις όπως «στ' αλήθεια», «στην πραγματικότητα», πρέπει να δούμε ότι το ένα όχι απλώς δεν ταιριάζει με το άλλο αλλά ότι η εξουσία έρχεται σε σύγκρουση με τις δυνατότητες. Το πρώτο που θα κάνουμε είναι να προσδιορίσουμε την έννοια με την οποία χρησιμοποιείται εδώ ο όρος «εξουσία». Για να γίνει κατανοητό αυτό, όσοι έχετε διαβάσει ή σπουδάσει κάτι από Φιλοσοφία, μπορείτε να θυμηθείτε την εντελέχεια, το δυναμικό, τη μεγάλη αριστοτελική

επιπόνηση, το εν δυνάμει, το εν δυνάμει ον που αντιτάσσεται στο ενεργείο ον, το παροντικό ον, κι αυτό μας βοηθά να κατανοήσουμε τι είναι η εξουσία, συμπεριλαμβανομένης της συνδήλωσής της και της πολιτικής της χρήσης, όταν λέμε «η Εξουσία» εννοώντας τον μηχανισμό της εξουσίας που επιβάλλεται προφανώς πάνω σε ό,τι δεν είναι μηχανισμός της εξουσίας, ό,τι είναι κάτω από αυτή την επιβολή (είναι τόσο κοινότοπο αυτό που σχεδόν δεν χρειάζεται να το λέμε). Τη μεταφορά για «αυτό που είναι επάνω» θα τη χρησιμοποιήσω ελεύθερα και δίχως τον φόβο ότι οδηγεί σε παρανοήσεις· θα είναι χρήσιμη για τον σκοπό μας αυτή η τοπική μεταφορά, η οποία είναι λαϊκή, ο λαός τη χρησιμοποιεί όταν αναφέρεται σ' αυτούς που είναι επάνω, στο επάνω, και αναγνωρίζει, απ' την άλλη, ότι εκείνο στο οποίο η Εξουσία επιβάλλεται είναι αυτό που βρίσκεται κάτω, οι άνθρωποι που βρίσκονται κάτω, οι άνθρωποι που δεν έχουν εξουσία, ή, αν αυτό ακούγεται πολύ πομπώδες, γιατί δυστυχώς όλος ο κόσμος, ο οποιοσδήποτε, έχει πάντα υπερβολική εξουσία, τουλάχιστον οι άνθρωποι που έχουν λίγη εξουσία, που δεν είναι τόσο ξεκάθαρα ενταγμένοι στο μηχανισμό της εξουσίας, που δεν ανήκουν σ' αυτό τον μηχανισμό με ξεκάθαρο τρόπο. Η Εξουσία απ' αυτή την άποψη, η Εξουσία του Κεφαλαίου, η Εξουσία του Κράτους, η Εξουσία που είναι επάνω, αντιστοιχεί όντως σ' αυτή την αριστοτελική εικασία για το εν δυνάμει ον: η εξουσία των στελεχών του Κεφαλαίου και του Κράτους, η εξουσία αυτών των όντων που αυτά καθαυτά είναι αφηρημένα, του Κράτους και του Κεφαλαίου, είναι η εξουσία να κάνουν ό,τι είναι προβλεπόμενο, κι επομένως κατά κάποιο τρόπο η εξουσία να κάνουν ό,τι έχει γίνει· και είναι ανστηρά περιορισμένη σ' αυτό το πεδίο. Η Εξουσία δεν μπορεί παρά να κάνει μόνον ό,τι έχει γίνει επειδή ήταν προβλεπόμενο. Αυτή είναι η πρώτη προϋπόθεση στην οποία θα ήθελα να σταθείτε λιγάκι. Δεν είναι δυνατόν ποτέ η Τράπεζα, η Επιχείρηση, το Υπουργείο, το Κράτος να μπορεί να κάνει κάτι άλλο που να μην είναι ενταγμένο στον προϋπολογισμό, να μην είναι στατιστική πρόβλεψη, πρόγραμμα, πλάνο ανάπτυξης, τα οποία όλα τους, όπως βλέπετε, είναι τρόποι για να πούμε «το προβλέψιμο» και, μόλις προβλεφθεί, τότε ήδη είναι δεδομένο, πραγματικό, παρ' όλο που θα είναι μ' αυτό τον τόσο αφηρημένο τρόπο. Γι' αυτό μας είναι χρήσιμη η μεταφορά για το «επάνω και κάτω», γιατί όντως ... [σχεδιάζει ένα διάγραμμα στον πίνακα] η χρήση αυτού του διαγράμματος είναι απ' την άλλη πολύ απλή: αν δεχτούμε αυτή την απεικόνιση της Εξουσίας, επάνω, πάνω σε κάτι που είναι κάτω, κάτι τέτοιο μας εξηγεί επιπλέον αυτό για την πρόβλεψη, γιατί όντως μόνο από τα πάνω μπορεί κανείς να καυχείται ότι βλέπει ένα τμήμα του μέλλοντος κι επομένως να ασκήσει εξουσία πάνω στην πρόβλεψη: δείτε ένα τμήμα από εκεί (θα μπορούσαμε να βάλουμε κι ένα μάτι ακόμη, για να το συμπληρώσουμε), από τη στιγμή αυτή, ας πούμε,

μόλις ειδωθεί ή προβλεφθεί, είναι πραγματικότητα. Ασφαλώς, όποιος χρησιμοποιεί το αριστερά-δεξιά στον πίνακα μ' αυτήν ακριβώς την έννοια δεν το έχει ανάγκη, είναι μια σύμβαση που δεν σημαίνει τίποτε: θα μπορούσαμε να το γράψουμε αντίστροφα, χρησιμοποιώντας το αριστερά και δεξιά με άλλη έννοια. Το επάνω μάς ενδιαφέρει εδώ στο βαθμό που είναι προικισμένο από την ίδια την κατάσταση με μια ικανότητα πρόβλεψης. Το εν δυνάμει ον είναι, σύμφωνα με την αριστοτελική εικασία, κάτι που, λόγω του ίδιου του γεγονότος ότι μπορεί να είναι, ήδη είναι· και ήδη είναι με την έννοια που λέει το σκίτσο: συγκροτημένο σαν ένα είδος πραγματικότητας. Γι' αυτό και τα εν δυνάμει όντα είναι τα μόνα που μπορούν το Κράτος και το Κεφάλαιο να εξουσιάζουν, όχι μόνο να εξουσιάζουν αλλά να τα συγκροτήσουν ως τέτοια όντα, όντα ουσιαστικά κενά ως μέλλοντα, που όμως, παρά την εγγενή κενότητά τους, τη μελλοντικότητά τους, επιδιώκουν και κατορθώνουν κατά κάποιο τρόπο την πραγματικότητα ή, όπως μάθανε να λένε στις μεσαιωνικές σχολές, την ύπαρξη, αυτή την ιδιαίτερη μορφή ύπαρξης των εν δυνάμει όντων, των πραγμάτων που μπορούν να είναι, που μπορούν να γίνουν, που έγιναν, που είναι, από τη στιγμή που έχουν προβλεφτεί. Υπάρχει, σε ό,τι αφορά αυτό τον τύπο όντων στα οποία αναφέρονται οι προϋπολογισμοί του κράτους, οι στατιστικές προβλέψεις, τα προγράμματα, τα πλάνα... υπάρχει σχετικά μ' αυτά τα όντα μια μεγάλη σύγχυση, που θα προσπαθήσω να αποσαφήνισω όσο το δυνατόν πιο σύντομα, λέγοντάς σας το εξής: τα μόνα εν δυνάμει όντα που υπάρχουν σ' αλήθεια είναι οι αριθμοί της σειράς των αριθμών· είναι τα μόνα αληθινά εν δυνάμει όντα και είναι η μόνη περίπτωση εν δυνάμει όντων πάνω στο οποίο βασίζονται όλα τ' άλλα. Οι αριθμοί της σειράς των αριθμών έχουν αυτή τη sui generis χάρη, την χαρακτηριστικά δική τους, να σχηματίζονται ατελείωτα αλλά να είναι η θέση τους απολύτως προβλεπόμενη. Αυτό το ξέρετε πολύ καλά: όσο κι αν τα καταφέρει κανείς με τη σειρά των αριθμών, αυτή είναι η βασική προϋπόθεση. Οι γλώσσες του λαού, οι φυσικές γλώσσες, είναι όλες τους προικισμένες επίσης με μια περιοχή για τους ποσοδείκτες, τους ποσοτικούς προσδιορισμούς, αλλά, όπως πολύ καλά γνωρίζετε, υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των γλωσσών του κόσμου σε ό,τι αφορά την ανάπτυξη της σειράς: δεν έφτασαν όλες ν' αναπτύξουν μια σειρά τελείως ατελείωτη και τελείως προβλεπόμενη, όπως συμβαίνει, όχι τυχαία, με τις γλώσσες της Κυρίαρχης Κουλτούρας, με τη δική μας, με την κουλτούρα που προορίζεται να αποτελειώσει όλες τις άλλες· είναι εδώ που η σειρά εγκαθίσταται με έναν τέλειο τρόπο. Εδώ, όντως, αν πουν σε κάποιον μαθηματικό, ή μάλλον σε κάποιον λογιστή, να εντοπίσει έναν καθορισμένο αριθμό της σειράς, πιθανόν να αναγκαστεί ν' απαντήσει ότι όσο δεν φτάνουμε σ' αυτό, δεν υπάρχει. Παράδειγματος χάριν, αν του πούνε «Πείτε μου τον

δεκάκις εκατομμυριοστό αριθμό της δεκαδικής ανάπτυξης του π» θα πει «Λοιπόν, όταν θα γίνει, όταν φτάσουμε μέχρι τον αριθμό δέκα εκατομμύρια αυτής της δεκαδικής ανάπτυξης» (βέβαια, έχω μείνει πίσω, πιθανόν χάρη στους υπολογιστές, κάποιος από αυτούς τους περιεργούς χειριστές των υπολογιστών να ξέρει ποιο είναι το δεκάκις εκατομμυριοστό ψηφίο της δεκαδικής ανάπτυξης του π, αλλά εντάξει, θα μπορούσε να του πουν για το τρισεκατομμυριοστό, στο οποίο πιθανόν οι υπολογιστές δεν έχουν φτάσει, και θα ήταν το ίδιο). Ωστόσο, παρά την προϋπόθεση αυτή, ότι πρέπει να το κάνουμε για να το έχουμε, θεωρείται εκ των προτέρων προβλεπόμενο. Δεν πρόκειται να συμβεί τίποτε που να μας εκπλήξει: μπορεί να υπάρχει αμφιβολία για το αν αυτό το ψηφίο θα είναι το 0 ή δεν θα είναι το 0, αν θα είναι το 9 ή δεν θα είναι το 9, αλλά αυτή η αμφιβολία δεν πρόκειται να μας προκαλέσει οποιαδήποτε μεταβολή: θεωρείται δεδομένο ότι, όποιος κι αν είναι ο αριθμός που θα εμφανιστεί, θα είναι «στα πλαίσια του νόμου», στα πλαίσια της παραγωγής αυτής της δεκαδικής ανάπτυξης. Αν πάρει κανείς την ίδια τη σειρά και προσπαθήσει να παρατηρήσει την εμφάνιση των πρώτων αριθμών, μπορεί να βρει θαύματα, μπορεί γρήγορα να παρατηρήσει ότι οι πρώτοι αριθμοί, καθώς προχωρά κανείς στη σειρά, γίνονται όλο και πιο παράξενοι, υπάρχουν όλο και λιγότεροι σε κάθε διάστημα. Αυτό είναι προφανές αλλά δεν παύει να είναι πηγή έκπληξης: στο μέτρο που η σειρά προχωρά τότε οι πρώτοι εμφανίζονται σποραδικά με μεγαλύτερο μήκος, μπορεί να μετρήσει κανείς πάνω από ένα δισεκατομμύριο και στην καλύτερη περίπτωση να του εμφανίζεται ένας πρώτος κάθε ένα εκατομμύριο αριθμούς ή άλλα τέτοια πράγματα. Κι ωστόσο ξέρει ότι δεν θα τελειώσουν, όπως δεν θα τελειώσει και η σειρά, και ξέρει κάτι ακόμη πιο θαυμάσιο, ότι το άθροισμα των αριθμών της σειράς είναι ίδιο με το άθροισμα των ζυγών αριθμών, όπως είναι ίδιο επίσης με το άθροισμα των πρώτων αριθμών, αν και η παρατήρηση που μόλις σας θύμισα ίσως σας δίνει την εντύπωση ότι κάτι τέτοιο είναι αδύνατον.

Λοιπόν, σας θύμισα λιγάκι, σας φρέσκαρα λίγο τη μνήμη σχετικά με το τι είναι η σειρά των αριθμών, γιατί για τις ανάγκες της συζήτησής μας σας έλεγα ότι αυτή είναι η μοναδική περίπτωση. Αρα, παρ' όλο που στις επιστημονικές ή οικονομικές λαθροχειρίες σχετικά με την πραγματικότητα πολλές φορές θέλουν να μας την μπερδεύουν με άλλα πράγματα, η αλήθεια είναι ότι οποιαδήποτε σειρά πραγμάτων απ' αυτά που μπορούν να γίνουν από την Εξουσία, επειδή είναι εν δυνάμει όντα, εύκολα ανάγεται στη σειρά των αριθμών. Κατά συνέπεια η αύξηση του πληθυσμού τον 21ο αιώνα, το σπάσιμο των ρεκόρ στο άλμα εις μήκος ή στο άλμα εις ύψος στους διαδοχικούς Ολυμπιακούς Αγώνες, και οποιαδήποτε άλλη κατάσταση τέτοιου τύπου προφανώς δεν είναι παρά

μια εμφάνιση της σειράς των αριθμών: όλ' αυτά η Εξουσία μπορεί να τα κάνει επειδή έχουν γίνει, έχουν προβλεφθεί πριν ακόμη φτάσουν σ' αυτό, σύμφωνα με το διάγραμμα, και καμια έκπληξη δεν μπορεί να εμφανιστεί, τίποτε δεν μπορεί να μας εκπλήξει όταν μετράμε τους ορόφους ενός ουρανοξύστη, τα ρεκόρ στο άλμα εις ύψος, τους λογαριασμούς του κρατικού προϋπολογισμού οποιουδήποτε κράτους στον κόσμο, ή τα στατιστικά νούμερα για την αύξηση του πληθυσμού και τα λοιπά. Ότι είναι να συμβεί έχει συμβεί, ότι γίνεται ήδη έχει γίνει. Αυτή είναι η προϋπόθεση της παραγωγής προβλεπόμενων όντων από την εξουσία: οτιδήποτε μπορεί να γίνει, οτιδήποτε μπορεί να φτάσει να είναι, κατά κάποιο τρόπο ήδη είναι.

Πριν να κάνω, στη συνέχεια, την πρώτη παύση, θέλω να σας θυμίσω ότι αυτού του τύπου η εξουσία είναι αυτή ακριβώς που αναπτύσσεται στις βασικούς θεσμούς, αυτούς της Εργασίας, αυτούς της Τράπεζας. Σ' αυτούς τους θεσμούς φαίνεται καθαρά σε τι συνίσταται η Εξουσία: με την Εργασία, αν πάρουμε τη λέξη στην κυριολεξία της, ποτέ δεν θα μπορέσουμε να δημιουργήσουμε τίποτα, να προκαλέσουμε οποιουδήποτε έκπληξη: η Εργασία όπως προαναφέρθηκε είναι χρήσιμη μόνον για να κάνουμε, ότι ήδη έχει γίνει. Αν αποκαλείται εργασία κάτι άλλο τότε κάνετε λάθος: Εργασία είναι αυτή η εργασία, και γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο είναι ουσιαστικά δίχως ενδιαφέρον, ουσιαστικά πληκτική και κενή, είναι η εργασία της αναπαραγωγής, του να κάνεις ξανά και ξανά αυτό που ήδη έχει γίνει. Σ' αυτόν επομένως τον θεσμό φαίνεται πώς είναι η εξουσία της Εξουσίας, η εξουσία να κάνεις, ότι ήδη έχει γίνει. Και, βέβαια, από τη στιγμή που στα πλαίσια του θεσμού της Εργασίας επιτευχθεί ένας κενός χρόνος (που είναι αυτός ο προβλεπόμενος χρόνος της κάτω παύλας, ο υπογραμμισμένος, στο διάγραμμα), ένας κενός χρόνος κατά τον οποίο δεν μπορεί να συμβεί παρά μόνο το προβλεπόμενο, ότι ήδη έχει γίνει, απ' αυτό το σημείο κι έπειτα το Κεφάλαιο μπορεί να αναλάβει αυτό τον κενό χρόνο και να τον χειριστεί ως το μόνο καθεαυτό αντικείμενο του χειρισμού του, δηλαδή αυτό που αποκαλείται ακόμη Χρήμα ενώ η αλήθεια είναι πως αυτός ο χρόνος είναι κενός, είναι ο κενός χρόνος που κατόρθωσε η Εργασία για το Τίποτα, η άχρηστη εργασία, η δημιουργία του Κενού Χρόνου. Άρα και τα ποσοστά των τόκων στις Τραπεζικές πιστώσεις θα λειτουργούν με τον ίδιο τρόπο: οι αυξομειώσεις, η άνοδος και η πτώση των επιτοκίων, από τα οποία το Κεφάλαιο μπορεί να ζει και να εξαπατά (γιατί στην αντίθετη περίπτωση δεν θα μπορούσε, αν η πρόοδος ήταν ευθύγραμμη και τόσο σαφής όπως αυτή της σειράς των αριθμών), δεν συνίστανται παρά σ' αυτό, στην επανάληψη της ίδιας διαδικασίας. Αυτά είναι τα πράγματα που μπορεί η Εξουσία, και τίποτε άλλο. Οτιδήποτε άλλο μπορεί, το πολύ, να είναι ένα εμπόδιο για την άσκηση της Εξουσίας, για τα στελέχη του

Κράτους και του Κεφαλαίου, με τίποτε όμως δεν μπορεί να ενταχθεί στα σχέδιά τους ή στις πραγματικότητες τους. Μπορούν να προβλέψουν τα εμπόδια, όπως το κάνουν οι διοικήσεις κάποιων Μεγάλων Πολυκαταστημάτων που θεωρούν αναμενόμενο έναν αριθμό κλοπών ότι θα συμβούν και τον ενσωματώνουν στην τιμή: μπορούν το Κράτος και το Κεφάλαιο (και το επιχειρούν συνεχώς) να συμπεριλάβουν στα εν δυνάμει όντα, σε ό,τι προβλέπεται, και τέτοιου τύπου ατυχήματα επίσης, τουλάχιστον αν δεν είναι και τόσο σημαντικά, ατυχήματα τέτοιου τύπου, σαν τις κλοπές στα Πολυκαταστήματα, που, από τη στιγμή που θα συμπεριληφθούν στην πρόβλεψη, τότε βλέπετε πλέον το κόλπο που έχουν κάνει στο καημένο το κλεφτρόνι, ενώ σκεφτόταν αυτός να κάνει ένα κόλπο στα Πολυκαταστήματα, έτσι δεν είναι; ο άνθρωπος, μετά από τόση αγωνία και ιδρώτα, βγαίνει από εκεί και... «λοιπόν» –λέει– «έχεις κάνει, ότι ήταν προβλεπόμενο, δηλαδή, έχεις συμμορφωθεί όπως το κάνουν και τα στελέχη που βρίσκονται πίσω από το ταμείο». Δεν ξέρω μέχρι πού μπορεί να φτάσει αυτό –αναρωτιέμαι– αλλά, βέβαια, η τάση είναι όλα να περιλαμβάνονται στην πρόβλεψη. Λοιπόν, πριν αρχίσω να εξηγήω λιγάκι περισσότερο την αντίθεση όλου αυτού με ό,τι έχω αποκαλέσει δυνατότητες, σας δίνω τον λόγο για να μου πείτε οτιδήποτε σας φάνηκε ιδιαίτερα ασαφές, αντιφατικό, περίπλοκο, οπότε είτε συνεχίζετε μ' αυτόν τον τρόπο και λέτε, ότι σκέφτεστε τώρα ή τις σκέψεις που σας έχουν έρθει πριν ή κάποια στιγμή ν' αρχίσω να θέτω ζητήματα συνδεδεμένα με αυτό. Ναι.

– Θα ήθελα να το συνδέσεις αυτό με κάτι που διάβασα κάποτε ότι είναι αυτή η μανία για την προσωπική ασφάλεια, δηλαδή, αυτή η εμφανής αναγκαιότητα που βλέπουμε στον καθένα, να έχει ένα μονοπάτι που έχει προβλεφθεί, μια διαδρομή προβλέψιμη, και που αναπαράγει το πρόβλημα για το οποίο έχεις μιλήσει, αλλά στην ψυχούλα του καθενός.

– ΑΓΚ: Ναι. Δεν θα πω πολλά σχετικά μ' αυτό γιατί χθες, στον πολιτιστικό κέντρο του Σαντς [στυμ: συνοικία της Βαρκελώνης], με τους φίλους που με πήγαν εκεί, οι οποίοι λίγο-πολύ ήταν αναρχιστές, μίλησα ακριβώς για το Χρήμα σε σχέση με τον σχηματισμό μαζών, τονίζοντας ότι αυτός ο σχηματισμός μαζών είναι η βασική επιδίωξη της Εξουσίας: ότι εκεί κάτω, σ' αυτή την κυματοειδή γραμμή [του διαγράμματος]... δεν έχει απομείνει τέτοια κυματοειδή γραμμή, απροσδιόριστη, αλλά όλα πάνε να μετατραπούν σ' ένα κλειστό σύνολο, που είναι η Μάζα, αποτελούμενη όμως αναγκαστικά από άτομα. Εκεί φαίνεται αρκετά καθαρά η σύνδεση για την οποία έχεις πει. Το συμφέρον της Εξουσίας ταυτίζεται με το συμφέρον του καθενός από τα στοιχεία του συνόλου, που έχει δημιουργηθεί απ' αυτή την Εξουσία. Κάθε ατομική ψυχή έχει κατασκευαστεί προκειμένου να

κατασκευαστεί το σύνολο των ψυχών ενός πληθυσμού και, επομένως, κατασκευασμένη όπως είναι απ' τον Θεό με τη στενή έννοια με την οποία το έχω περιγράψει (ως προς το Κράτος και το Κεφάλαιο), κατασκευασμένη όπως είναι απ' τον Θεό, τότε είναι όμοια με τον Θεό. Η ατομική ψυχή είναι όμοια με τον Θεό, έχει τα ίδια χαρακτηριστικά. Άρα, όντως, πρέπει να επιδιώκει να είναι αυτό που είναι, οφείλω ως πραγματικό να επιδιώκω να είμαι αυτός που είμαι, και η ασφάλειά μου είναι ίδια με την ασφάλεια του Κράτους, ταυτίζεται μ' αυτήν...

Πρέπει να θυμίσω ότι κατά την εξέλιξη της Εξουσίας μέχρι τις πιά τέλει μορφές της, αυτές της Τεχνοκρατικής Δημοκρατίας, αυτές της Ανάπτυξης, αυτό αποκαλύπτεται με τον πιά κατάφωρο τρόπο: η εξουσία αυτή βασίζεται στην πλειοψηφία, δηλαδή, σε μια μάζα ατόμων, για τα οποία είναι γνωστό ότι το καθένα θα ψηφίσει ό,τι έχει προβλεφτεί πάντα, δίχως την παραμικρή έκπληξη. Η πλειοψηφία θα ψηφίσει ό,τι έχει προβλεφτεί επειδή γι' αυτό είναι η πλειοψηφία, αποτελείται από άτομα από τα οποία το καθένα είναι από τη φύση του αντιδραστικό, ως δημιουργήματα αυτού του Θεού, του Κράτους-Κεφαλαίου, που έχω περιγράψει εδώ. Συγχωρέστε με που δεν στέκομαι περισσότερο, αλλά χθες μίλησα γι' αυτό αρκετά, είναι όμως αρκετά σαφές κι ίσως κάποια στιγμή επιστρέψουμε σ' αυτό.

Λοιπόν. Άλλα πράγματα.

— ...εμένα δεν μου είναι σαφές ότι πρέπει να υπάρχει μια εσωτερική σχέση ανάμεσα στο σχήμα που έχεις σχεδιάσει επάνω και στα σχήματα που υπάρχουν κάτω, τα οποία φαίνεται να ενδοπροβάλλουν αυτή την εξουσία που είναι επάνω. Μήπως επειδή ακριβώς το βασικό χαρακτηριστικό του Ανθρώπινου Όντος, του Ανθρώπινου Είδους, είναι η απεριόριστη δυνατότητα που έχει τη στιγμή που γεννιέται σε σχέση με τα άλλα Ανθρώπινα Ζωντανά; Μήπως αυτή η απεριόριστη διαθεσιμότητα και δυνατότητα μάθησης είναι που κάνει να κρυσταλλώνεται ο ορισμός του ως Εξουσία και αυτή η απειρότητα του καθενός από τα ζωντανά όντα ή βλαστούς να οδηγήσει σε ένα είδος κοινού καθρέφτη που θα ήταν η παραπάνω κατασκευή;

— ΑΓΚ: Λοιπόν, για τους βλαστούς των ανθρώπινων όντων δεν ξέρω τίποτε· δεν ξέρω τίποτε περισσότερο, φροντίζω να ξέρω όσο το δυνατόν λιγότερα. Αυτό για την άπειρη δυνατότητα θα το πιάσουμε μετά κάποια στιγμή. Όμως από τη στιγμή που αυτή η σχέση ταυτότητας επιτευχθεί, όντως δεν υπάρχει πριν και μετά: γι' αυτό και έχει δίκιο όποιος λέει ότι το Κράτος μετατρέπεται τον λαό σε μια δουλική μάζα ατόμων, όσο δίκιο τουλάχιστον έχει και όποιος λέει ότι αυτή η δουλική μάζα (ισπανική, καταλανική, κεντροαφρικανική) είναι που κατασκευάζει το Κράτος που θα κυβερνήσει.

Δεν προηγείται τίποτε· υπάρχει μια λογική ταυτότητα τού ενός με το άλλο. Άρα ό,τι υπάρχει πριν την Ιστορία δεν μπορούμε να το προσεγγίσουμε ιστορικά. Θα το πιάσουμε λίγο κι αυτό. Εμπρός!

— Έχω την εντύπωση ότι οι πάντες, ακόμη κι αν κάνουν προβλέψεις, όπως κάθε ανθρώπινο ον, ξέρουν ότι μια πρόβλεψη δεν εγγυάται με τίποτε την εκπλήρωσή της. Επομένως δεν ξέρω μέχρι ποιο σημείο το σύστημα είναι τόσο κλειστό όπως φαίνεται να υποστηρίζεται.

— ΑΓΚ: Ναι, δεν είναι τόσο κλειστό. Ήδη έχω πει ότι αυτό αλλά και γενικά κάθε διάγραμμα είναι μια ιδεατή προσδοκία. Αυτή η ιδεατή προσδοκία είναι την ίδια στιγμή μια πραγματικότητα, με τον ίδιο τρόπο που είναι πραγματικότητα και τα αριστοτελικά ενδυνάμει όντα· αλλά ήδη έχουμε πει πριν για άλλο λόγο ότι υπάρχουν πάντα ρωγμές (προηγούμενως έδωσα το παράδειγμα με τις κλοπές στα Πολυκαταστήματα), υπάρχουν πάντα ρωγμές, παρ' όλο που κι αυτές οι ρωγμές, αυτές οι ατέλειες, επιχειρείται συνεχώς από το Ίδανικό να αφομοιωθούν και να ενταχθούν στην τάξη: είναι ένας αγώνας· είναι ένας αγώνας. Ειδάλλως, αν το πράγμα ήταν δεδομένο εκ των προτέρων, αν ήταν τόσο σίγουρο αυτό που λένε τα στελέχη, δηλαδή, ότι «Το 1994 τα ποσοστά της ανεργίας τον μήνα Αύγουστο θα ανέλθουν 0,2 τοις εκατό», «Το έτος 2035 τα δύο τρίτα του πληθυσμού θα ζουν σε πολεοδομικά συγκροτήματα με πάνω από 7 εκατομμύρια πληθυσμό» κι όλ' αυτά τα πράγματα που λένε, αν ήταν τόσο σίγουρο όπως αυτοί πιστεύουν ότι είναι σίγουρο, τότε δεν θα ήμασταν εδώ να μιλάμε –είναι προφανές– δεν θα ήμασταν εδώ να μιλάμε. Πρέπει να δούμε, όπως λες, ότι η πρόβλεψη δεν εγγυάται το παρόν, την τωρινή επίτευξή τους, και την ίδια στιγμή να υπολογίσουμε ότι το Πλάνο προσπαθεί, όσο μπορεί, να ενσωματώνει τις ρωγμές και τα ελαττώματα. Κατά κάποιο τρόπο, όσον αφορά αυτό που σας είπα ότι είναι μοναδικό μοντέλο, η σειρά των αριθμών, η περίπτωση που σας παρουσίασα σχετικά με τη μορφή της εμφάνισης των πρώτων αριθμών αποτελεί επίσης ένα παράδειγμα για το πώς απορρυθμίζεται, τουλάχιστον φαινομενικά, ο Νόμος, ο βασικός νόμος της παραγωγής αριθμών, αλλά, ωστόσο, και αυτά τα ραγίσματα επίσης επιδιώκουν να μείνουν ενσωματωμένα στην ατέρμονη και τελειωμένη σειρά, τελειωμένη δυνητικά, ατέρμονη στην πράξη, το οποίο είναι το μοντέλο για όλα τα υπόλοιπα. Λοιπόν. Ναι.

— Λοιπόν, εγώ θεωρώ ότι η εξουσία είναι κάτι που στην αρχή δίνεται στη σχέση εξουσίας, που εγκαθίσταται, [...] όπου υπάρχει η σχέση. Αλλά υπάρχει ωστόσο η ψεύτικη φιλοδοξία να καταληφθεί η εξουσία –κυρίως από κόμματα αριστερά, κομμουνιστικά και τα λοιπά– ότι μπορούν να πάρουν την εξουσία,

να αποκτήσουν την εξουσία και να επιβάλλονται ως εξουσία κατά κάποιον τρόπο. Θα ήθελα επίσης να το συσχετίσεις αυτό με την πιθανή ουσιαστικότητα της εξουσίας.

— ΑΓΚ: Ναι. Από πολιτική άποψη, ασφαλώς όλα όσα λέω είναι ενάντια σ' αυτό το σχέδιο ή πρόγραμμα, το οποίο η αλήθεια είναι ότι στον ανεπτυγμένο κόσμο δεν είναι πλέον στη μόδα: είναι κάτι που φοριώταν μέχρι τη δεκαετία του '60 από κάποια κόμματα αυτό της κατάληψης της εξουσίας· τώρα δεν φοριέται. Έχει πέραση στην περιφέρεια της Ανάπτυξης, να: εκεί συνεχίζει να κυριαρχεί με διάφορους τρόπους η φιλοδοξία της κατάληψης της εξουσίας, στην περιφέρεια, στην υπανάπτυκτη Αμερική, στην Αφρική, σε τέτοια μέρη. Σ' εμάς εδώ και καιρό δεν είναι στη μόδα η κατάληψη της εξουσίας. Πάντως, εναντίον αυτής της φιλοδοξίας, ενάντια σ' αυτό το λάθος, εστιάζει χωρίς να το θέλει όλη αυτή η κουβέντα, γιατί λέει τι είναι η εξουσία στην εντελώς αφηρημένη μορφή της. Η φιλοδοξία να ανέβει κανείς στο διάγραμμα, στο τρίγωνο, και ότι ωστόσο το τρίγωνο μετά θα είναι διαφορετικό, θα είναι όπως το κάτω, είναι καταδικασμένη εκ των προτέρων. Ναι, ίσως μια από τις τελευταίες περιπτώσεις, λιγάκι αργότερα από ό,τι έχω πει, να ήταν η Πορτογαλία, κατά την επανάσταση των γαρυφάλων, ένα μέρος στο οποίο για μια στιγμή σου 'ρχόταν να πεις «Λοιπόν, τώρα που πήραν την εξουσία, θα κάνουν αυτό που πρέπει να κάνουν, δηλαδή θα την καταστρέψουν: αυτό σημαίνει ότι αρπάζεις το σκήπτρο της εξουσίας για να το κάνεις θρύψαλα». Έτσι φαινόταν ότι συνέβαινε, αλλά όχι: αυτό είναι κάτι ανεφάρμοστο για τον ίδιο λόγο που λέω εγώ πιο αφηρημένα. Ναι, άλλη ερώτηση! Εμπρός!

— Το δυνητικό ον δεν υπάρχει στον λαό, παρά μόνο στη σειρά των αριθμών, και τότε είναι αρκετά σαφές γιατί η εξουσία θέλει τόσο να μας μετατρέψει σε αριθμούς ώστε να μπορεί να κάνει αυτό που κάνει. Τώρα, επειδή δεν είμαστε εντελώς αριθμοί, πιστεύω [...] ότι η εξουσία μπορεί να κάνει κάτι περισσότερο και αυτό είναι ότι όντως μας κάνει, σε μεγάλο βαθμό, αυτό που είμαστε σήμερα. Κι αυτό της δίνει ένα χαρακτήρα πολύ πιο παραγωγικό, ίσως, απ' αυτό το συμπέρασμα ότι μπορεί να κάνει μόνον ό,τι έχει γίνει.

— ΑΓΚ: Ναι· αλλά πάντα προσπαθώντας να μας εξαπατήσει λέγοντας ότι πρέπει να μας κάνει να είμαστε αυτό που θα είμαστε. Όταν βλέπετε στα διαφημιστικά μηνύματα των μεσιτικών εταιρειών πράγματα όπως «Ζήσε το αύριο» μπροστά από τις πολυκατοικίες τους, αυτό είναι σαφές: ο τρόπος ζωής, ο μοναδικός, θα είναι οι κόγχες των... «Ζήστε το αύριο»: Ανακοινώνουν την αλήθεια. Όντως, σε καταδικάζουν να ζεις στη κατάσταση που επικρατεί σήμερα,

σαν δούλος, καταπιεσμένος, σαν ό,τι θέλεις, αλλά χρησιμοποιώντας πάντα το μέλλον. Δεν μπορεί να λειτουργήσει μ' άλλο τρόπο. Ο θάνατος για οτιδήποτε είναι στο παρόν, η δουλεία, η καταδίκη, κατορθώνεται μόνο μέσα απ' αυτή τη διαδικασία: την ιδέα του μέλλοντος, την πρόβλεψη αυτού που πρόκειται να είναι, αυτό κάνει να είναι ό,τι είναι κάθε στιγμή. Όπως και τον καθένα μας. Εκτός από τα ελαττώματα, ως εκεί που αυτά μπορούν να φτάσουν. Εμπρός!

— Μπορείς να διευκρινήσεις λίγο περισσότερο αυτό για τους ποσοδείκτες; Το ένα, δύο, τρία, τα θεωρείς κι αυτά ποσοδείκτες;

— ΑΓΚ: Ναι.

— Κι εκεί, δεν είναι...;

— ΑΓΚ: Ναι. Είπα ότι «όλες οι φυσικές γλώσσες έχουν κάποια μορφή ποσοδεικτών». Πιστεύω επίσης ότι μπορεί να θεωρηθεί σαν καθολικό χαρακτηριστικό της γλώσσας η διαίρεση ανάμεσα στους οριστικούς ποσοδείκτες, όπως τα ΤΙΠΟΤΕ, ΚΑΝΕΙΣ, ΟΛΟ, ΟΛΟΙ, και επομένως τα 2, 3, 4, 100 και τους αόριστους, όπως τα ΚΑΤΙ, ΠΟΛΛΟΙ, ΛΙΓΟ, έχοντας κατά κάποιον τρόπο ως ενδιάμεσους αντιπαραθετικά όπως τα ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΟ, ΛΙΓΟΤΕΡΟ, ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟ ΑΠΟ, ΜΙΚΡΟΤΕΡΟ ΑΠΟ. Κάτι τέτοιο μάλλον έχει καθολική ισχύ, για οποιαδήποτε γλώσσα –αν και έχει γίνει γνωστή πρόσφατα μία τουλάχιστον εξαίρεση, αν έχει γίνει σωστή περιγραφή της γλώσσας Πιραχά του Αμαζονίου, πράγμα που δεν είναι σαφές– παρ' ολ' αυτά όμως, μια και ήδη σας έχει μεταφερθεί –υποθέτω– η είδηση ότι στις γλώσσες άλλων πολιτισμών, στις γλώσσες λαών ξένων προς την παγκόσμια κυριαρχία του δικού μας, αυτή καθαυτή η σειρά των αριθμών πολλές φορές δεν έχει αναπτυχθεί. Υπάρχουν πολλές γλώσσες στις οποίες δεν μπορείς να μετρήσεις πέρα απ' το δέκα ή το είκοσι, αυτό είναι το όριο τους· δεν πάνε παραπέρα, μετά από αυτό το όριο είναι πλέον το χωρίς τέλος. Υπάρχουν γλώσσες που, όντως, σχετικά με το 2 και το 3, τα οποία είναι πριν τους αριθμούς της σειράς, σχετικά με το 2 και το 3 έχουν αναπτύξει περίπλοκους μηχανισμούς, όπως ο δυϊκός ή τριικός αριθμός [στμ: στα αρχαία ελληνικά, π.χ., εκτός από τον ενικό και τον πληθυντικό αριθμό υπήρχε και ο δυϊκός οποίος δήλωνε τα πράγματα που ήταν σε ζεύγη π.χ. τὼ ὄφθαλμῶν· ο τριικός αριθμός εμφανίζεται σε πολλές από τις γλώσσες των νησιών του Ειρηνικού Ωκεανού και δηλώνει πράγματα που είναι σε τριάδες] τους οποίους συναντάτε σε κάποιες από αυτές τις γλώσσες που είναι πιο απομακρυσμένες, πιο ξένες, κι ωστόσο στις ίδιες αυτές γλώσσες η σειρά των αριθμών είναι πολύ σύντομη, η ανάπτυξη της σειράς των αριθμών δεν έχει πάει πιο πέρα. Επομένως μπορώ να πω ότι είναι μόνον στην κυρίαρχη

κουλτούρα όπου χαρακτηριστικά η σειρά των αριθμών έχει πετύχει την κατάσταση που έχω περιγράψει... βασισμένη, βεβαίως, σ' έναν μηχανισμό που είναι γενικός, που είναι παγκόσμιος, που είναι αυτός των ποσοδεικτών και της αντίθεσης μεταξύ οριστικών και αόριστων.

Λοιπόν, μια που θα έχουμε κι άλλες παύσεις –ελπίζω να μας δωθεί χρόνος– θα συνεχίσω λίγο μ' αυτό.

Θα μιλήσουμε λοιπόν τώρα για τις δυνατότητες, που στον τίτλο εναντιωνόταν στην εξουσία, έτσι όπως το έχω περιγράψει. Αυτή την, τόσο λογική και πολυχρησιμοποιημένη από την τροπική λογική [στμμο: *lógica modal, modal logic*], έννοια θα την αποσαφηνίσω κάνοντας σαν να ήταν το αντίθετό της, η «αδυνατότητα», το πίο στοιχειώδες, σαν να ήταν το βασικό. Αυτό καθαυτό «αδυνατότητα» θα σήμαινε την αντίφαση, την ανυπερέβλητη λογική αντίφαση, όπως φερειπείν ότι μια καμπύλη δεν είναι ευθεία, μια ευθεία δεν μπορεί να είναι καμπύλη· αδυνατότητες αυτής της τάξεως, εξ ορισμού αδυνατότητες, για να το πούμε έτσι, γιατί όσες δεν είναι ικανές να φτάσουν σ' αυτή τη διατύπωση της αδυνατότητας δεν αξίζει τον κόπο να τις αποκαλούμε αδύνατες.

Αντιθέτως, αν το θέσουμε έτσι το πράγμα, πρέπει να πούμε ότι «δυνατόν» σημαίνει «αυτό που δεν είναι αδύνατον», ότι δυνατότητες είναι η άρνηση της αδυνατότητας· τίποτε άλλο. Κι εδώ αποκαλύπτεται η αρετή της άρνησης ως βασικού μηχανισμού της λογικής οποιασδήποτε γλώσσας, της λογικής του λαού. *Η άρνηση, που είναι το κατεξοχήν εργαλείο της λογικής, όταν λειτουργεί με διατυπώσεις τού τύπου, «δυνατόν είναι ό,τι δεν είναι αδύνατον», όπου, όπως βλέπετε, μια ενεργή άρνηση επενεργεί πάνω σε μια άλλη άρνηση που είναι ενσωματωμένη από πίο παλιά, όταν αυτό συμβαίνει, αντιλαμβάνεται κανείς ότι η άρνηση, ό,τι πίο καθοριστικό, ό,τι πίο λογικό στον κόσμο, είναι χρησιμική για το ξαναζωντάνεμα της αοριστίας, η οποία είναι η μόνη αληθινή μορφή απειρότητας. Είναι χρησιμική για το ξαναζωντάνεμα επειδή είναι σαφές ότι οι δυνατότητες, αν οριστούν έτσι, δεν έχουν τέλος. Οι δυνατότητες δεν έχουν τέλος, είναι άπειρες, υπό την προϋπόθεση ότι δεν μας ξεγελούν οι χρήσεις της λογικής και κυρίως των μαθηματικών που είναι υποταγμένα στην υπηρεσία της Επιστήμης· γιατί, σ' αυτή τη δουλική μετατροπή των μαθηματικών, μπορεί να φτάσει κανείς σε έννοιες της απειρότητας που μοιάζουν να είναι συμβατές με την έννοια τού, κλειστού, συνόλου, και κατά κάποιο τρόπο, όπως ξέρετε, μπορούν να ορίσουν βαθμούς απειρότητας, όπως στην περίπτωση της επινόησης των υπερπεπερασμένων αριθμών από τον Καντόρ προς τα τέλη του περασμένου αιώνα [19ου], όπου υποτίθεται ότι η ίδια η ατέρμονη σειρά μπορεί να θεωρηθεί σαν ένα κλειστό σύνολο και ότι τότε μπορεί να λειτουργήσει κι αυτή*

με αυτή την απειρότητα της σειράς για να ορίσει άλλους βαθμούς απειρότητας (άλλους βαθμούς απειρότητας, οι οποίοι, ασφαλώς, το μόνο που κάνουν είναι να ξαναχρησιμοποιούν τη σειρά των αριθμών, γιατί στον [πληθάριθμο] άλφα υπο [υποσύνολο] μηδέν και στον άλφα υπο ένα και στον άλφα υπο δύο των υπερπεπερασμένων του Καντόρ το μόνο που κάνουν είναι ξαναεμφανίζουν τα ίδια στοιχεία της σειράς, προκειμένου να αριθμήσουν, με ακρίβεια, τους βαθμούς της απειρότητας). Βλέπετε επομένως ότι αυτού του είδους η απειρότητα, η συμβατή με το σύνολο, που είναι αυτή που χρησιμοποιεί η Επιστήμη βασισμένη δουλικά στην Επιστήμη των μαθηματικών, δεν είναι αυτό για το οποίο μιλάμε: το παρατάμε αυτό, αρνούμαστε κάθε μορφή απειρότητας που είναι συμβατή με το σύνολο. Δεν υπάρχουν άπειρα σύνολα· είναι ψέμα· η μοναδική περίπτωση που υπάρχει είναι αυτή των εν δυνάμει όντων που ορίζονται από τη σειρά των φυσικών αριθμών· κι αυτό, ασφαλώς, είναι κάτι, αυτή η σειρά, που μόνο με απάτη μπορεί να αναχθεί σε κλειστό σύνολο, σε σύνολο δεδομένων πραγμάτων.

Θυμηθείτε σχετικά μ' αυτό –ε:: συμβαίνει ό,τι και με τη λογική (εντάξει, συχνά τη λένε Φιλοσοφία, αλλά θα έπρεπε καλύτερα να λέμε λογική), που τον Μεσαίωνα ήταν *ancilla Theologiae*, θεραπαινίδα της Θεολογίας, δούλα της Θεολογίας, που τότε ήταν η Επιστήμη (ήταν η επιστήμη τού *ens realissimum*, του πιο πραγματικού όντος, η ίδια η αρχή της πραγματικότητας, που αποκαλούνταν Θεός, και η λογική πράγματι γινόταν ανεκτή και επιτρεπτόταν σαν μια *ancilla Theologiae*, μια δούλα της Θεολογίας), εφόσον μπορούμε να πούμε το ίδιο και για τη συνήθη μορφή της λογικής σήμερα, αυτή των μαθηματικών γλωσσών, των τυπικών μορφών γενικά: *ancilla Theologiae*, μόνο που σήμερα Θεολογία είναι η Επιστήμη, σήμερα την ονομάζουμε Επιστήμη –διαφορά εν τέλει πολύ ασήμαντη. Όλος ο κόσμος ξέρει ότι αυτή είναι η θρησκεία που έχουμε και τα απομεινάρια από τις άλλες δεν είναι παρά για συγκάλυψη. Είναι η Επιστήμη, με κεφαλαίο, αυτή που έχει σαν δική της δούλα αυτή τη μορφή των μαθηματικών που χαρακτηρίζεται απ' την αλαζονεία ότι χειρίζεται την απειρότητα, ότι τη χειρίζεται ανάγοντάς την σ' ένα είδος συνόλου. Αυτή που μας φανερώνεται εκεί, αυτή που δεν έχει τέλος, δεν είναι –αυτό είναι προφανές. Είναι μια απειρότητα που είναι η ίδια η αοριστία, μια απειρότητα που συγχέεται με την αοριστία. Όταν λέμε ότι «Οι δυνατότητες δεν έχουν τέλος» αυτό σημαίνει ότι «δεν είναι προσδιορισμένες, δεν διέπονται από κάποια αρχή προσδιορισμού, δεν είναι με κανένα τρόπο καθορισμένες». Είναι, απ' αυτή την άποψη, σ' αλήθεια δίχως τέλος, δίχως αριθμό –αν θέλετε–, δίχως τέλος, δίχως αριθμό, με την έννοια ότι ο αριθμός είναι πάντα μια μορφή *finis, πέρατος*, συνόρου, ορίου. Δεν έχουν τέλος, ούτε και αριθμό.

Η σύγχυση της απειρότητας με την αοριστία είναι κάτι που την Επιστήμη της Κυρίαρχης Κουλτούρας, εξυπακούεται, την έχει απασχολήσει από τη γέννησή της με τον Αριστοτέλη. Χρειάστηκε να δωθεί μεγάλη προσοχή ώστε να μην συγχέεται το αόριστον [ελλ. στο πρωτότυπο] με το άπειρον [ελλ. στο πρωτότυπο], το μη καθορισμένο με αυτό το διαφορετικό άπειρο, γιατί τότε πλέον αρχίζει να εξημερώνεται (το γράφω για την περίπτωση που δεν είστε συνηθισμένοι να διαβάζετε τα ελληνικά γράμματα). Η αποτροπή αυτής της σύγχυσης ξεκίνησε απ' την αρχή, αλλά βεβαίως με την πρόοδο της Επιστήμης και την κυριαρχία της Λογικής που έχει τη μορφή των μαθηματικών ολοκληρώνεται με τον πιο τέλειο τρόπο. Δεν χρειάζεται να πούμε ότι αυτό πλέον σημαίνει ότι δεν συμπεριλαμβάνω τα μαθηματικά ούτε και τη λογική γενικά μέσα στην Επιστήμη, αλλά κρατώ αυτή τη διάκριση σύμφωνα με την οποία ένα πράγμα είναι οι γλώσσες, για παράδειγμα οι τυπικές γλώσσες, τα μαθηματικά, και άλλο πράγμα είναι το πράγμα με το οποίο ασχολούνται οι γλώσσες, όπως σε μια Φυσική ή σε μια Κοινωνιολογία. Διατηρώ αυτή τη διάκριση και αποκαλώ «επιστήμη» μόνο το δεύτερο, την Επιστήμη της Πραγματικότητας· και για τις γλώσσες, όπως τα μαθηματικά, λέω ότι μπορεί να είναι λίγο-πολύ υποταγμένες, στην υπηρεσία της Επιστήμης, δουλικά, αλλά δεν τις συγχέω με αυτήν ούτε τις θεωρώ σαν κάτι αναγκαστικά δουλικά, αλλά το αντίθετο: δεν είναι μια πράξη προορισμένη να επιβεβαιώνει την πραγματικότητα των επιστημών της πραγματικότητας αλλά μάλλον για το αντίθετο.

Λοιπόν, ελπίζω αυτό να είναι αρκετά σαφές. Θα σταματήσω μια στιγμή σε κάποια ζητήματα λογικής που φανερώνονται με τον πιο ξεκάθαρο τρόπο με τη μορφή του δυνητικού λόγου, με τον υποθετικό λόγο, που έχουν τη μορφή του «Αν αυτό, τότε το άλλο». Αυτή είναι η χαρακτηριστική μορφή με την οποία επιβάλλεται, εντός αυτής της αοριστίας, ένας κάποιος περιορισμός, ένας καθορισμός των δυνατοτήτων: «αν αυτό, τότε το άλλο». Και πάνω απ' όλα, αν διευκρινήσουμε, όπως γίνεται συνήθως, «αν και μόνον αν», «αν και μόνον αν αυτό, τότε το άλλο». Αυτό δημιουργεί προβλήματα, για τα οποία όσοι θα έχετε διαβάσει λίγο τα πράγματα που ακόμη αποκαλούνται Φιλοσοφία (ένα όνομα πολύ αρχαϊκό, γιατί σήμερα η μόνη Φιλοσοφία και Θεολογία είναι η Επιστήμη, αλλά στις σχολές συνεχίζουν, προκειμένου να συγκαλύψουν, να μιλάνε για Φιλοσοφία και τέτοια, σαν να ήταν κάτι διαφορετικό), όσοι θα έχετε διαβάσει κάτι απ' αυτό τότε θα θυμόσαστε για παράδειγμα κάτι που έχει σχέση με τον κατεξοχήν μηχανισμό της επιστημονικής επαλήθευσης.

Πρόκειται για τη καθιέρωση μιας σύνδεσης μεταξύ λογικής και πραγματικότητας, η οποία διατηρεί αυτή την αντίθεση ανάμεσα στη γλώσσα και σ' εκείνο για

το οποίο η γλώσσα μιλά: εκείνο για το οποίο η γλώσσα μιλά είναι η πραγματικότητα και η γλώσσα που μιλά γι' αυτό είναι η γλώσσα, της λογικής, των μαθηματικών –το ίδιο είναι. Ναι· όταν λέγεται, επί παραδείγματι: «γάτα στη στέγη» είναι αλήθεια αν και μόνο αν γάτα στη στέγη. Είναι ένα χαρακτηριστικό σχήμα. Εκεί θεμελιώνεται η επιστημονική επαλήθευση.

«γάτα στη στέγη» είναι $A \Leftrightarrow$ γάτα στη στέγη.
«α» $A \Leftrightarrow a$

Λοιπόν, [το έγραψε στον πίνακα έτσι περίπου] χρησιμοποιώ σύμβολα τα οποία πάνω-κάτω αποτελούν μέρος της σύμβασης (στην πραγματικότητα, τα συνηθισμένα εισαγωγικά),

αυτό («α») είναι μια γλωσσική διατύπωση στην οποία εφαρμόζεται, μεταλογικώς [metalogic], το κατηγορημα «Αλήθεια» (A)·

αυτό (\Leftrightarrow) είναι κάτι που, παριστάνοντας το «iff» [διπλή συνεπαγωγή, ισοδυναμία] των άγγλων λογικών, συνηθίζεται να γράφεται πότε-πότε για να διευκρινήσει αυτό το «αν και μόνο αν», συνθήκη ταυτόχρονα αναγκαία και επαρκής·

κι αυτό (a) βρίσκεται εκτός εισαγωγικών, ανήκει δηλαδή στην πραγματικότητα –τι να κάνουμε–, εφόσον γλώσσα και πραγματικότητα επιδιώκουν να διαφοροποιούνται.

Και μ' αυτό τον τρόπο είναι που θεμελιώνεται η μεταλογική υποθετική πρόταση, βασισμένη στον μηχανισμό της επιστημονικής επαλήθευσης: θα θεωρήσουμε τη φράση «γάτα στη στέγη» Αληθή, αν κατορθώσουμε ν' αποδείξουμε ότι υπάρχει γάτα στη στέγη. Αυτός είναι ο μηχανισμός.

Αυτό που μ' ενδιαφέρει εδώ είναι κάτι που ήδη αναφέρθηκε στην επεξήγηση που μόλις έκανα, δηλαδή, η παραπομπή στο μέλλον. Η παραπομπή στο μέλλον η οποία στη ίδια τη διατύπωση μπορούσε να μένει κάπως κρυφή. Φυσικά αυτή η αλήθεια θα έπρεπε, όπως γενικά η αλήθεια και το ψέμα, να είναι ανεξάρτητη απ' τον χρόνο (αν είναι αλήθεια, είναι αλήθεια, δίχως πολλά πολλά), όμως όχι: όταν αφορά πράγματα όπως «γάτα στη στέγη», που είναι τα κανονικά αντικείμενα μιας Επιστήμης, μιας Φυσικής ή μιας Κοινωνιολογίας –το ίδιο είναι– (αυτά είναι τα κανονικά αντικείμενα: δεν είναι τα τρίγωνα κάποιας Γεωμετρίας –ε;–, είναι οι γάτες στη στέγη, στην Κοινωνιολογία ή στη Φυσική), όταν πρόκειται γι' αυτό, τότε το πράγμα δεν πάει έτσι. Τότε προκύπτει ότι αυτή η Αλήθεια είναι μια αλήθεια που πρέπει να την επεξηγήσουμε λέγοντας «θα είναι αληθής», σε καμία περίπτωση «είναι»: «θα είναι αληθής». Κι αυτό το «αν» ουσιαστικά είναι ένα «όταν»:

η πρόταση «γάτα στη στέγη» θα είναι Αληθής όταν αποδειχτεί ότι υπάρχει γάτα στη στέγη.

Βλέπετε λοιπόν πώς είναι ο μηχανισμός, και πλέον κατανοείτε επίσης ότι οποιαδήποτε πράξη σαν κι αυτή δεν μπορεί παρά να έχει κι ένα αντίστροφο νόημα: το αποτέλεσμα θα είναι η επιστημονική επαλήθευση για το ότι υπάρχει γάτα στη στέγη, από τη στιγμή που αποτελεί τμήμα αυτού του διαγράμματος, να παίρνει αναγκαστικά μια γλωσσική υπόσταση αυτή η ίδια· γίνεται μια πράξη που δεν είναι πλέον μια πράξη εξωτερική της γλώσσας. Μια πράξη επαλήθευσης, για παράδειγμα μια εργαστηριακή έρευνα, θ' αποτελέσει τμήμα της γλώσσας όλης της Επιστήμης που ασχολείται μ' αυτή. Και αυτό συμβαίνει όχι δίχως σύνδεση με την παραπομπή στο μέλλον.

Προφανώς κάτι τέτοιο μπορεί να προκαλέσει μπερδέματα, και δεν πρόκειται να σας καθυστερήσω μ' αυτά. Φανταστείτε ότι κάποιος κατεργάτης σκέφτεται ότι, αφού αυτό παραπέμπει στο μέλλον, αν υπήρχε υπόνοια ότι κάποιος έχει παρέμβει μεταξύ αυτού και αυτού [μεταξύ «α» και α] και έχει βάλει μια γάτα στη στέγη, τότε θα αποκαλυπτόταν ότι όλο το οικοδόμημα καταρρέει, γιατί εγώ λέω «γάτα στη στέγη» και ισχυρίζομαι ότι τώρα που το λέω υπάρχει μια γάτα στη στέγη, αλλά αυτό παραπέμπεται προς επαλήθευση: αν, εν τω μεταξύ, όταν εγώ βγαίνω στο παράθυρο για να δω αν είναι αλήθεια ή όχι ότι υπάρχει μια γάτα στη στέγη, πάει κρυφά, κάποιος, πονηρός, και βάλει μια γάτα στη στέγη, τότε η αλήθεια που αφορά τη στιγμή κατά την οποία το έλεγα τίθεται σοβαρά υπό αμφισβήτηση. Αυτά είναι τα μειονεκτήματα που έχει η Εξουσία όταν πρέπει να καταφύγει στο μέλλον προκειμένου να κάνει τις προβλέψεις της και τις άλλες επιστημονικές ή στατιστικές της εργασίες.

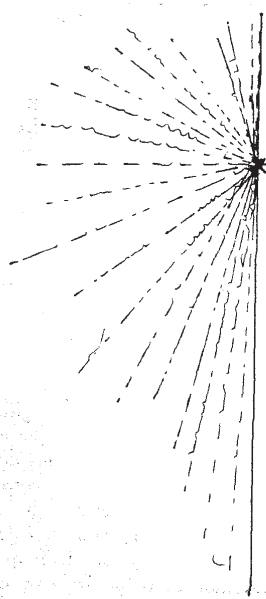
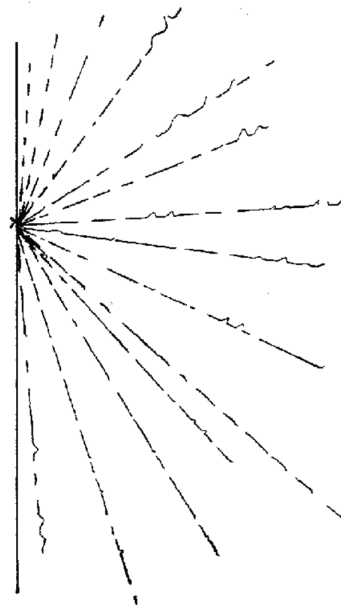
Λοιπόν, εδώ υπάρχουν πολύ περισσότερα πράγματα, αλλά, επειδή θέλω να σας δώσω τον λόγο, δεν θα επιμείνω άλλο σ' αυτό. Κάποιοι από τους αρχαίους λογικούς διασκέδαζαν (ήταν όμως διασκεδάσεις πολύ σοβαρές) με προβλήματα λογικής τέτοιου τύπου όπως αυτό, για παράδειγμα, που έχει σχέση με τις προφητείες: «ο Μάριος θα πεθάνει στη θάλασσα». Και τότε όριζαν τη διάζευξη: «ο Μάριος θα πεθάνει στη θάλασσα ή ο Μάριος δεν θα πεθάνει στη θάλασσα». Και η αρετή της άρνησης είναι τέτοια που σε μια διάζευξη προφανώς ένα από τα δύο πράγματα πρέπει να είναι αλήθεια ενώ είναι αδύνατον να είναι το άλλο: «ο Μάριος θα πεθάνει στη θάλασσα ή ο Μάριος δεν θα πεθάνει στη θάλασσα», με την προϋπόθεση πάντα ότι αυτό το «θα πεθάνει» ήδη θεωρείται δεδομένο, στον ορισμό του Μάριου. Αυτή η στοιχειώδης εμφάνιση του μέλλοντος θεωρείται δεδομένη, επειδή, όντως, «ή στη θάλασσα ή όχι στη θάλασσα» δεν υπάρχουν ενδιάμεσα: «ή στη θάλασσα ή όχι στη θάλασσα», «ή στο κρεβάτι του ή όχι στο κρεβάτι του»· σχετικά μ' αυτό δεν χωράει

αμφιβολία. Και τότε άρχιζαν να αντιλαμβάνονται ότι η διάζευξη ήταν αληθής και ότι ωστόσο δεν υπήρχε λόγος επειδή η διάζευξη ήταν αληθής να τυφλωνόμαστε και να οδηγούμαστε στο συνηθισμένο λάθος που γίνεται και να σκεφτόμαστε ότι είναι αληθές είτε το ένα είτε το άλλο. Αυτό είναι ένα θαύμα που στους ορθόδοξους λογικούς δεν φαινόταν καλό και ποτέ δεν το έχαψαν. Υπήρχαν όμως κάποιοι τολμηροί που αναγνώριζαν, με ειλικρίνεια, ότι πρέπει να φτάσουμε σ' αυτό: ότι μια διάζευξη μπορεί να είναι αναγκαστικά αληθής («ο τάδε θα πεθάνει στο κρεβάτι του ή δεν θα πεθάνει στο κρεβάτι του») κι αυτό, ωστόσο, δεν λέει τίποτε σε σχέση με την αλήθεια ούτε για τη μία ούτε για την άλλη, ούτε για την αλήθεια τού «θα πεθάνει στο κρεβάτι του» ούτε για την αλήθεια τού «δεν θα πεθάνει στο κρεβάτι του». Είναι ένα πολύ απλό θαύμα, αλλά – όπως λέω– εντελώς ανυπόφορο για την πορεία της ορθόδοξης λογικής. Εκεί πρέπει να εμφανίζεται αυτό [$\alpha \Leftrightarrow \alpha$].

Υπήρχαν κάποιοι άλλοι από τους αρχαίους λογικούς που διασκέδαζαν σχηματίζοντας τον υποθετικό λόγο με τέτοιο τρόπο που από το πρώτο μέρος μιας πρότασης, βάζοντας το «αν...» μπροστά, μπορούσαν να συμπεραίνουν οποιοδήποτε πράγμα: «αν είναι Τρίτη» (που μπορεί να επεξηγηθεί βάζοντας τη λέξη Αλήθεια, «αν είναι αλήθεια ότι είναι Τρίτη»), «αν είναι Τρίτη, τότε...» και διαπίστωναν με έκπληξη ότι απ' αυτή την αλήθεια μπορεί να συμπεραίνεται οτιδήποτε: «αν είναι Τρίτη, πράγματι, ο αδερφός σου θα έχει φέρει τα βιβλία που του παραγγείλαμε», αλλά επίσης «αν είναι Τρίτη, τα κουνάβια σκαρφαλώνουν στους τοίχους», «αν είναι Τρίτη, οι μάρτυρες του Ιεχωβά θα πουλήσουν μεγάλο αριθμό βίβλων», οποιοδήποτε πράγμα απ' αυτά που μπορεί να σας συμβούν «δεδομένης της αλήθειας ότι είναι Τρίτη». Άρα (λέω «είναι Τρίτη» γιατί αυτό είναι το παράδειγμα Αλήθειας που έδινε ένας, δεν θυμάμαι τώρα ποιος, θεολόγος του μεσαίωνα, «Ούτε ο ίδιος ο Θεός δεν μπορεί να κάνει μια Τρίτη να μην είναι Τρίτη»· έφτανε στη σύμβαση και... πράγματι) η πιό τρομακτική πίεση αυτής της αλήθειας, που είναι η μέγιστη πίεση, η μέγιστη ισχύς, καταλήγει να είναι άγηση, απ' την άποψη της επιστημονικής παραγωγής (τίποτε δεν απορρέει, τίποτε δεν συμπεραίνεται), ή συναντάμε την άπειρη γονιμότητα, αλλά μόνο αν το δούμε απ' την άλλη πλευρά, επειδή απ' αυτή μπορούμε να συμπεραίνουμε οποιοδήποτε πράγμα.

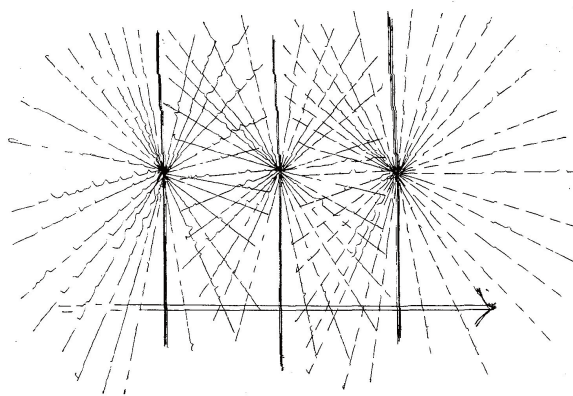
Θα χρησιμοποιήσω μια γραφική απεικόνιση, αν και κάτι τέτοιο είναι παγίδα (δεν θα έπρεπε να γίνεται), θα πρέπει όμως η καλή σας πρόθεση ή έλλειψη προθέσεων ν' αναπληρώσει ό,τι είναι υπερβολικό ή απάτη στο σχήμα. Το παρόν, ό,τι δηλαδή δεν συλλαμβάνεται, αυτή ακριβώς η στιγμή, δεν είναι η πραγματικότητα: η πραγματικότητα είναι ουσια-

στικά προβολική, όπως έχουμε πει, μελλοντική: σ' αυτή θεμελιώνονται όλα, ακόμη και οι προβλέψεις της Επιστήμης όπως κι αυτές της Τράπεζας, χωρίς τις οποίες δεν υπάρχει καμιά πραγματικότητα. Το παρόν πρέπει να συνδυάζεται με την απροσδιόριστη απειρότητα των δυνατοτήτων. Αυτό είναι που πρέπει να παρουσιάσω μ' αυτόν -δυστυχώς- τον τρόπο: αν θεωρώ ότι το παρόν είναι άμεσο, ότι τα πράγματα που αυτή τη στιγμή είναι όπως είναι, και δεν μπορούν να είναι άλλο πράγμα από το να είναι όπως είναι αυτή τη στιγμή, πράγμα που είναι το αντίθετο της πραγματικότητας, είναι γιατί αυτό το παρόν προέκυψε από ένα είδος περιστολής μιας απροσδιόριστης απειρότητας δυνατοτήτων.

από εδώ μπορεί να περάσει οποιοδήποτε πράγμα, όπως στα παιχνίδια λογικής που σας ανέφερα πριν: οτιδήποτε. Αυτό το προτέρημα έχει το παρόν: περιστελλεί και συμπυκνώνει δραστικά σε μία μια απειρότητα δυνατοτήτων, και την ίδια στιγμή την ανοίγει. Φυσικά, καταλαβαίνετε πλέον ότι το διάγραμμα πρέπει, για να μην είναι εντελώς απάτη, να συμπληρωθεί μ' έναν τρόπο που το ακυρώνει και το καθιστά πρακτικώς αδύνατον· γιατί αυτό συμβαίνει κάθε στιγμή:

Αυτό είναι ένα είδος οθόνης που θα είχε ένα σημείο στο οποίο πρέπει να συγκεντρώνονται όλες οι ακτίνες φως που θα έρχονταν μ' αυτό τον τρόπο, καταλαβαίνετε -έτσι;- πόσο άγαρμπη είναι η διαδικασία· στην πράξη όμως, επειδή τα πράγματα είναι όπως είναι αυτή τη στιγμή, όχι στην πραγματικότητα αλλά τώρα, αυτή τη στιγμή, και οι δυνατότητες είναι χωρίς τέλος, σημαίνει ότι κάθε παρόν κατορθώθηκε μέσα από την περιστολή μιας άπειρης, ανοιχτής, δέσμης δυνατοτήτων σε ένα σημείο. Αυτό πιστεύω είναι αρκετά σαφές, παρά το αδέξιο της διαδικασίας, που συνήθως δεν εξαπατά. Από εδώ και μπρος όμως, απ' αυτή τη στιγμή που σας μιλάω και στο εξής, θεωρείται δεδομένο ότι αυτό που θα συμβαίνει στη συνέχεια είναι μια δέσμη άπειρων δυνατοτήτων:

άρα, όταν και πάλι χρησιμοποιούμε, με πονηριά, ένα είδος προχωρήματος αυτού του parser [αναλυτή], στο διαδοχικό αυτό παρόν συμβαίνει και πάλι το ίδιο: οι δυνατότητες που φαινόταν ότι ανοίγονταν διασταυρώνονται με ένα κλείσιμο των δυνατοτήτων οι οποίες, με τη σειρά τους, οδηγούν, από το παρόν, σε ένα άνοιγμα των δυνατοτήτων χωρίς τέλος, που είναι ένα κλείσιμο δυνατοτήτων, γιατί ουσιαστικά

πρέπει να φτάσουμε σε ένα παρόν ίδιο, κλπ, κλπ. Και φυσικά, ο διαχωρισμός των διαδοχικών θέσεων της οθόνης, αυτού του parser, είναι ένα πράγμα που κάνω ώστε να μπορέσετε να δείτε, αλλά στην πραγματικότητα δεν υπάρχει κανένας διαχωρισμός: τώρα πρέπει, αφού τις έχετε δει, να τις ενώσετε, να τις ενώσετε όλες, και τότε θα κατανοήσετε λιγάκι πώς είναι αυτό το θαύμα του παρόντος που παρουσιάζεται την ίδια στιγμή σαν κλείσιμο άπειρων δυνατοτήτων και άνοιγμα άπειρων δυνατοτήτων· το «άπειρο» πάντα με την ίδια έννοια τού «μη προσδιορισμένου».

Λοιπόν, εδώ θα σταματήσω και θα κάνω μια παύση η οποία πιστεύω ότι θα είναι η τελευταία πριν να φύγουμε· επομένως πείτε σιδηρόπετο περνάει απ' το μυαλό σας, είτε θέλετε διευκρινήσεις είτε θέλετε να σας λύσω κάποιες απορίες. Ναι...

[μια κάπως μακριά σιωπή]

Λοιπόν, ασφαλώς δεν ήμουν και τόσο σαφής, εντάξει, γιατί η αλήθεια είναι ότι... εγώ δεν λέω ότι είναι ιδιαίτερα πολύπλοκο, που δεν είναι –ίσως να είναι πολύ απλό–, αλλά το είπα κάπως βιαστικά λόγω ανάγκης, και γι' αυτό... Ναι.

– Δεν θα υπήρχε επομένως, σύμφωνα μ' εσένα, κανενός είδους οντολογικής αδυνατότητας, ε; μόνο λογικές αδυνατότητες.

– ΑΓΚ: Ναι· λογικές. Έχω παρουσιάσει την αδυνατότητα σαν μια αδυνατότητα που είναι λογική αντίφαση, όπως αυτό, για παράδειγμα, ότι «θα πεθάνει στο κρεβάτι του ή δεν θα πεθάνει στο κρεβάτι του».

Λοιπόν, η αλήθεια είναι ότι, όταν καταφεύγει κανείς σε πράγματα της πραγματικότητας, τότε δεν λειτουργεί: μια λογική αδυνατότητα λειτουργεί καλά μόνον για τη Γεωμετρία, για γεωμετρικά όντα, ε; «Δεν γίνεται ένα τρίγωνο να έχει 4 διάμεσους», σ' ένα τρίγωνο δεν γίνεται να υπάρχουν 4 διάμεσοι· αυτό είναι σαφές. Δεν ισχύει πλέον το «Πεθαίνει στο κρεβάτι ή δεν πεθαίνει στο κρεβάτι», όχι πλέον, γιατί μπορεί κανείς να πεθάνει από πέσιμο, πέφτοντας απ' το κρεβάτι, επειδή γλύστρισε, μια κατάσταση που θα περιέπλεκε κάπως αυτή τη λογική αντίφαση. Όταν την εφαρμόζουμε σε πραγματικά περιστατικά, στην ουσία επιβάλλουμε μια γεωμετροποίηση της πραγματικότητας. Αυτό γίνεται συνεχώς, ώστε να μπορεί να εφαρμοστεί αυστηρά σ' αυτήν η λογική αδυνατότητα. Αλλά, ναι, έχεις δίκιο: δεν ξεχωρίζω απ' αυτό καμιά αδυνατότητα οντολογική ούτε και φυσική. Αυτές θα ήταν αδυνατότητες... σχετικές, δυσκολίες εν τέλει, ή δυσκολίες για τη φαντασία σας, κάπως μεγαλύτερες. Αν ο θεολόγος έλεγε ότι ο Θεός δεν μπορούσε να κάνει την Τρίτη να μην είναι Τρίτη, είχε δίκιο, γιατί, πράγματι, μόνον αυτού του είδους η αδυνατότητα, που θεμελιώνεται στην γλωσσική σύμβαση, που θεμελιώνεται

στην τυπικότητα, θα μπορούσε να λειτουργήσει όχι κάποιου άλλου είδους αδυνατότητα.

Άλλη ερώτηση!

– Αν το κατάλαβα καλά, η γλώσσα, ως γλώσσα παραμορφωμένη –σωστά;– μπορεί πράγματι να έχει μεταλλαχθεί σε κάτι δουλικό, σε σχέση με τη θρησκεία και την Επιστήμη, τη θρησκεία της εποχής μας...

– ΑΓΚ: Ακριβώς.

– Αυτό όμως σημαίνει ότι η γλώσσα εργαλειοποιείται προκειμένου να υπηρετήσει τέτοιους σκοπούς· μήπως αυτό σημαίνει –αυτή ήταν η ερώτησή μου– ότι η γλώσσα έχει τυποποιηθεί; Αν δεν εργαλειοποιείται, μήπως έχει έναν χαρακτήρα ουδετερότητας, ότι δεν έχει δηλαδή αυτή η ίδια πλευρές που μπορεί να σχετίζονται πλέον ευθέως, εγγενώς, με τη θρησκεία, την πίστη, δηλαδή, με εξουσιαστικές επιδράσεις;

– ΑΓΚ: Απ' αυτή συνεπάγεται αυτό; Απλώς μια άποψη παρουσιάζω εδώ, η οποία μπορεί να είναι λάθος. Μπορεί κάποιος να πει «όλη η γλώσσα είναι καταδικασμένη ήδη από τη γέννησή της». Δεν θα μπορεί να το αποδείξει, αλλά όμως ούτε κι εγώ μπορώ ν' αποδείξω το αντίθετο. Άρα είναι μια άποψη που βασίζεται ακριβώς στο ότι δεν αποδεικνύεται το αντίθετο. Συνεπάγεται, όπως πολύ σωστά έχεις πει, όλα όσα λέω, δηλαδή ότι εφόσον μια γλώσσα μπορεί να καταλήξει να είναι πάνω-κάτω δουλική, αυτό με κάνει να υποθέτω ότι μπορεί να μην είναι έτσι, ότι η γλώσσα από τη φύση της μπορεί να μην είναι έτσι. Επιπλέον το έχω πει ξεκάθαρα με το παράδειγμα της φράσης «δυνατόν ως μη αδύνατον»· έχω πει: ιδού μια λογική διατύπωση η οποία δεν είναι απαραίτητο να είναι δουλική· έχω πει επιπλέον ότι τα μαθηματικά έχουν γίνει δουλικά, απέναντι στη Φυσική, την Επιστήμη γενικά, το οποίο σημαίνει ότι στην αρχή δεν είχαν λόγο να είναι κάτι τέτοιο.

Εγώ, δηλαδή, αν πάρω, παραδείγματος χάριν, την πιο σεβάσμια πραγματεία των μαθηματικών, τα Στοιχεία του Ευκλείδη, και διαβάσω τα Στοιχεία του Ευκλείδη, τίποτε δεν με υποχρεώνει να αναγνωρίσω εκεί, σ' αυτή την ανάπτυξη των θεωρημάτων αυτής της Γεωμετρίας, καμιά υποταγή στην Επιστήμη. Δεν είμαι υποχρεωμένος να αναγνωρίσω ότι εκεί υπάρχει τίποτα που θα μπορούσε να εξυπηρετήσει τη Φυσική και τη Λογιστική. Κι απ' την άλλη αναγνωρίζω ότι στην ανάπτυξη των άπειρων συνόλων ή επίσης στην ανάπτυξη του συναρτησιακού λογισμού, του διαφορικού ή του απειροστικού λογισμού, υπάρχουν χαρακτηριστικά που αποδεικνύουν ότι αυτά δεν προέρχονται από κάποια έμπνευση της ίδιας της γλώσσας ενώ αυτή προσπαθεί ν' αναπτυχθεί, αλλά

είναι ήδη υποταγμένα σε μια καθορισμένη υπηρεσία, να κατανοήσουν την πραγματικότητα, να υπηρετήσουν τη Φυσική αλλά και τη Λογιστική και τη Στατιστική, επομένως.

Ναι· κάτι τέτοιο εννοείται. Και επαναλαμβάνω ξανά ότι αυτή η αντιμετώπιση που ξεχωρίζει τη γλώσσα από την πραγματικότητα και που δεν θεωρεί ότι η γλώσσα είναι καταδικασμένη αναγκαστικά να δίνει λογαριασμό στην πραγματικότητα, αλλά, αντίθετα, η γλώσσα μπορεί επίσης να χρησιμεύει στη διάλυση των λογαριασμών της πραγματικότητας που η Φυσική έχει κάνει, είναι μια αντιμετώπιση, που βασίζεται απλώς στο ότι κανείς δεν μπορεί να μου αποδείξει το αντίθετο. Ωστόσο ούτε εγώ μπορώ να αποδείξω αυτή την άρνηση· δεν μπορώ να την αποδείξω. Μπορεί να είναι ο Θεός, όπως πάντα, αυτός που θα θριαμβεύσει και θα πει ότι κι αυτό, κι αυτές οι αστοχίες του υπολογισμού, κι αυτές οι αντιφάσεις που ανακάλυπτα ήταν προβλεπόμενες και άρα αποτελούσαν μέρος του μηχανισμού της Συνολικής Πραγματικότητας. Μόνο που δεν είναι αποδεδειγμένο. Αυτό είναι όλο.

Ναι. Άλλη ερώτηση!

— Αυτή η περίπτωση που λέει ότι «ούτε ένα φύλλο δεν μπορεί να πέσει κάτω αν δεν το επιτρέψει ο Θεός» –δεν ξέρω αν λέγεται στο Ευαγγέλιο ή πού...

— Όχι.

— Για το επιτηρούμενο φύλλο. Το γεγονός ότι ένα φύλλο δεν μπορεί...

— ΑΓΚ: Αυτό το έλεγε ο φίλος μας ο Ραφαέλ Σάντσεθ Φερλόσιο, σωστά;

— Όχι: αυτό είναι μια διόρθωση που κάνατε... που έλεγε για το επιτηρούμενο φύλλο. Θέλω να πω, μήπως κατά κάποιο τρόπο είναι μάλλον αναγκαίο, προκειμένου να επιβληθεί η εξουσία, να εφαρμόζεται πάντα αυτή η εξουσία πάνω στις δυνατότητες. Σ' αυτή την περίπτωση ασφαλώς και βλέπω το συμπλήρωμα. Παραδείγματος χάριν, εκεί που χρησιμοποιείται περισσότερο η εξουσία είναι σ' εκείνα τα ζητήματα στα οποία εμφανίζονται μεγαλύτερες δυνατότητες. Παραδείγματος χάριν, όσον αφορά τα παιδιά και τις γυναίκες. Εκεί είναι που η εξουσία ασκείται γενικά με τον πιο ριζικό τρόπο, ιστορικά, όπως και επίσης στη θέσπιση της εκπαίδευσης των παιδιών. Θέλω να πω, μήπως κατά κάποιο τρόπο είναι οι ίδιες οι δυνατότητες αυτές που δημιουργούν την εξουσία, από τα κάτω, μέσα απ' την αποφασιστικότητα της απειρότητας, λόγω του γεγονότος ότι...

— ΑΓΚ: Ναι σε καταλαβαίνω καλά, αυτό που λες είναι ότι δελεάζουν, βάζουν σε πειρασμό...

— Προκαλούν την εξουσία από τα κάτω.

— ΑΓΚ: Βάζουν σε πειρασμό.

— Ναι· για παράδειγμα τα δέντρα, με όλη αυτή τη μανία που έχουν να κουνιούνται και τη δυνατότητα να πέφτουν τα φύλλα, χρειάζονται έναν Θεό...

— ΑΓΚ: Ασφαλώς: αυτό με δυο λόγια είναι η τετριμμένη διαπίστωση ότι η Εξουσία προσέχει τα μέρη που βλέπει ότι αποτυγχάνει περισσότερο· ασφαλώς.

— Επομένως, αν υπήρχε κάτι που προηγούνταν...; ή υπάρχει, θα υπήρχε ένας συγχρονισμός σ' αυτό; ή υπήρχε κάτι που προηγούνταν της απειρότητας;

— ΑΓΚ: Όχι, όχι. Σ' αυτή την περίπτωση δεν γίνεται να υπάρχει κάτι που προηγείται. Δεν γίνεται να υπάρχει κάτι που να προηγείται χρονικά. Αν έχει γίνει σωστά κατανοητό το διάγραμμα, ο πραγματικός χρόνος έτσι όπως γίνεται αντιληπτός εδώ... έχει εξαφανιστεί εντελώς. Υπάρχει μια σχέση διαρκούς αντίφασης που είναι η περιστολή των δυνατοτήτων σε παρόν (ένα)· και (άλλο) αυτό των προηγούμενων διαγραμμάτων: τα διαδοχικά παρόντα, χρόνος, θεωρούνται, πρώτα σαν μέλλον, σαν ένα είδος πραγματικού χώρου πάνω στον οποίο λειτουργούμε. Αυτές τις δύο λειτουργίες πρέπει να τις καταλάβετε καλά.

Πρώτα αυτή την πιο στοιχειώδη, τη σχέση ανάμεσα σε απειρότητα και παρόν. Αλλά έπειτα την προηγούμενη, τη σχέση κατά την οποία τα διάφορα παρόντα θεωρούνται από τα πάνω σαν να ήταν τα σημεία μιας γραμμής, αντιμετωπίζονται σαν ένα διάστημα χρόνου, το οποίο είναι ένα διάστημα χώρου, και συνεπώς αυτό αποκαλείται Πραγματικότητα· και στη μία περίπτωση και στην άλλη δεν μπορεί να μιλήσει κανείς σχετικά με το τι είναι το προηγούμενο, εκτός κι αν υποταχθεί σε μια φαντασία επιστημονική πλέον.

— Όχι, αλλά για παράδειγμα όταν φαντάζονται τη δημιουργία του κόσμου από το τίποτα, το τίποτα έτσι όπως το φαντάζονται, ή το οραματίζονται, ως χάος, και συνεπώς ως απειρότητα δυνατοτήτων... αυτή φαίνεται να ήταν η επιστημοποίηση της πρωταρχικής πράξης Εξουσίας.

— ΑΓΚ: Ναι, είναι μια έκφραση... μια διατύπωση πολύ διαδεδομένη ανάμεσα στους λαούς και αρκετά πετυχημένη· ένας τρόπος κατανόησης της δημιουργίας. Υπάρχει μια επιβολή ορίων, τυπικών σχέσεων, από τις οποίες συγκροτούνται τα ίδια τα πράγματα, και αυτό αποκαλείται Δημιουργία από κάτι που απλώς δεν είναι αυτό και που είναι επομένως στιδήςποτε, το οποίο πολύ αδέξια προσδιορίζεται ως Χάος ή ως Τίποτε, τα οποία είναι όροι υπερβολικά ολισθηροί. Εξάλλου, μην ξεχνάτε ότι, σ' αυτή την καθολική διαί-

ρεση ανάμεσα σε αόριστους και οριστικούς ποσοδείκτες, οι δυο διατυπώσεις της Δημιουργίας, «από το Χάος», «από το Τίποτε», αντιφάσκουν μεταξύ τους· γιατί «Τίποτε» σημαίνει Τίποτε, είναι ένας απόλυτος ποσοδείκτης, προσδιορισμένος, της ίδιας τάξεως με το Όλο· ενώ «Χάος» σημαίνει κάτι, οτιδήποτε, κάτι που είναι οτιδήποτε, δηλαδή, κάτι που μοιάζει περισσότερο με την απειρότητα των δυνατοτήτων.

Ωστόσο, είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστικό το γεγονός ότι καταλήγουμε να χρησιμοποιούμε αυτά τα δυο φαντασιοκοπήματα σαν να ήταν εναλλάξιμα ενώ είναι σε αντίφαση το ένα με το άλλο. Όταν λέγεται ότι προκύπτει απ' το Τίποτε, είναι γιατί θεωρείται ότι η Πραγματικότητα συνίσταται ακριβώς σε προσδιορισμένα κάτι, επιδιώκεται να δωθεί στην πραγματικότητα ένας χαρακτήρας απτός, χειροπιαστός· ενώ όταν προκύπτει απ' το Χάος, αναγνωρίζεται ότι η Δημιουργία είναι απλώς μια Τακτοποίηση, ένας καθορισμός λογικών ορίων αλλά και των ενεργών αντιφάσεών τους.

Λοιπόν. Άλλο!

— Θα μπορούσες να εξηγήσεις αυτό (δεν θυμάμαι αν από σένα το άκουσα ή το διάβασα) ότι η αιωνιότητα βρίσκεται στο παρόν, δηλαδή, θα ήταν παρόμοια, ή όμοια ή... ;

— ΑΓΚ: Λοιπόν, όχι ακριβώς αυτό, όχι. Υπάρχει ένα μικρό μπέρδεμα εδώ. Απ' τη μια, όντως πρόκειται για ένα αφηρημένο μάλλον ζήτημα, για τον τρόπο δηλαδή με τον οποίο οι αρνήσεις του πραγματικού χρόνου παίρνουν αυτές τις δυο εναλλακτικές μορφές, του στιγμιαίου και του αιώνιου: ένας τρόπος είναι αυτός που θέλει να υπερβεί τον χρόνο με μια διαδικασία που στην πραγματικότητα καταλήγει να είναι αυτό που είπα πριν, ότι γίνεται αντιληπτή η σειρά των αριθμών ως ένα σύνολο, πέρνουμε ολόκληρη την ακολουθία σαν να ήταν πράγματικά ένα κλειστό όλον, το Όλο, το Άθροισμα, το άθροισμα όλων των ακολουθιών, το οποίο αποκαλείται Αιωνιότητα, δηλαδή, Συνολικός Χρόνος· και ο άλλος τρόπος της άρνησης είναι αυτός που αναφέρεται μάλλον σε ό,τι εδώ αδέξια προσπαθούσα να εικονίσω σαν παρόν, δηλαδή, κάτι που αρνείται την Πραγματικότητα, που αντιτάσσεται στην Πραγματικότητα. Είναι δυο τρόποι άρνησης που, ωστόσο, όντως –δεν μπορείτε παρά να το αναγνωρίσετε– είναι και οι δύο μορφές άρνησης, τίνος πράγματος; του πραγματικού χρόνου, του πραγματικού χρόνου που εγκαθιδρύθηκε με τον τρόπο που είπα.

Λοιπόν, αυτό μάλλον που σε μπέρδεψε, (και σίγουρα είναι δικό μου το λάθος) σε κάποια απ' τα γραπτά είναι ότι στην πολιτική πολλές φορές έχω αρνηθεί τον βασικό καταναγκασμό τον οποίο επιβάλλει η Ιεραρχία της ανεπτυγμένης Εξουσίας που είναι να μας κάνει να πιστεύουμε στις εποχές, στις ιστορικές πε-

ριόδους. Για να μας κάνει πιστεύουμε στο Μέλλον, πρέπει να μας κάνει να πιστεύουμε στην εποχή του Χαμουραμί και την εποχή του Ναπολέοντα σαν να ήταν πραγματικές –αυτό είναι ουσιαστικό–, ούτως ώστε κι αυτό που ζούμε ακριβώς τώρα να είναι μια εποχή. Με τον τρόπο αυτό πλέον, εφόσον είναι γνωστό ότι σε μια ιστορική περίοδο δεν ζει ούτε ο ίδιος ο Θεός, πετυχαίνεται το επιδιωκόμενο, δηλαδή η διαχείριση του θανάτου (σε μια εποχή, σε μια ιστορική περίοδο ζουν μόνον οι νεκροί, ο Χαμουραμί κι ο Ναπολέων, αλλά κι εμείς μαζί τους: είμαστε πλέον εδώ [στο διάγραμμα] εφόσον ζούμε στην ίδια εποχή μ' αυτούς). Φυσικά έχω πει επίσης ότι αυτό το πέρασμα απ' την μικρή οθόνη μοιάζει σαν να είναι η πραγματοποίηση αυτής της ιδέας: την ίδια στιγμή που το παρόν εμφανίζεται στη μικρή οθόνη, είναι πλέον Ιστορία και έχει πάψει να είναι παρόν, έχει γίνει πλέον πραγματικότητα: αυτό είναι το βασικό κόλπο. Και ενάντια σ' αυτό είναι που λέω: ψέμα· δεν υπάρχουν άλλες εποχές εκτός απ' αυτή, και γι' αυτό ακριβώς δεν είναι καμία. Σ' αυτήν είναι όλες οι υπόλοιπες, κι αυτή η εποχή λόγω του γεγονότος ότι είναι αυτό δεν είναι καμία. Αν θα έπρεπε –με προσκαλείς κάπως να το κάνω– να το συσχετίσω μ' αυτή την ομιλία, θα έπρεπε να συσχετίσω αυτό για το παρόν με αυτό για τη μοναδική εποχή που γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν είναι καμία, και να το αντιπαραθέσω με την πραγματικότητα των μελλοντικών και των περασμένων επεκτάσεων για τις οποίες έχω ξαναμιλήσει.

Δεν ξέρω αν μένει αρκετός... ε;

Λοιπόν, σύμφωνα. Όπως και να 'χει ευχαριστώ που ανέφερες την πιθανή αυτή μικρή σύγχυση που ενδεχομένως υπάρχει γύρω απ' αυτό. Τι άλλο;

Λοιπόν, φοβάμαι ότι πλησιάζουμε προς το τέλος της εκδήλωσης, επομένως θα αρκεστώ σε κάποιες παρατηρήσεις, εν είδει περιλήψεως.

Η Εξουσία λοιπόν, ως εξουσία που κάνει ό,τι ήδη έχει γίνει, ως εξουσία των εν δυνάμει όντων, είναι ένα μονοπάτι ήδη χαραγμένο. Ταυτίζω, δηλαδή, εκείνη την έννοια της «εξουσίας» για την οποία μιλάγα πριν με αυτή την ιδέα του μονοπατιού που είναι χαραγμένο από εδώ, από ένα σημείο Υ και μετά, μέχρι τα διαδοχικά διαστήματα του Μέλλοντος. Το ένα είναι τ' άλλο. Είναι σαφές, όπως είπαμε, ότι αυτό το χαραγμένο μονοπάτι είναι κατ' αρχάς ο πραγματικός χρόνος τον οποίο αποκαλούμε μέλλον, σύμφωνα με όσα μας μαθαίνουν. Η εξουσία το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να επενεργεί πάνω σε μέλλοντα, πάνω σε προβλέψεις, πάνω σε πλάνα, πάνω σε προγράμματα, σε τρόπους, δηλαδή, με τους οποίους κάνει κανείς ό,τι ήδη έχει γίνει. Είναι ο μοναδικός χώρος της εξουσίας κι απ' αυτή την άποψη είναι που μπορούμε να εξισώσουμε το ένα με τ' άλλο. Είναι το μονοπάτι που είναι ήδη χαραγμένο. Η άρνηση, αυτή που βρίσκουμε

στο ποίημα του Αντόνιο Ματσάδο, «δεν υπάρχει μονοπάτι», «δεν υπάρχει μονοπάτι, το μονοπάτι γίνεται προχωρώντας», μια φωνή που, αν και βγαλμένη μέσα απ' το στόμα ενός μορφωμένου, είναι όντως μια από τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο λαός μιλά, αυτό είναι που λέει ο λαός, είναι ο μόνος τρόπος εξέγερσης, αυτή η αρνηση, «δεν υπάρχει μονοπάτι». Δεν υπάρχει μονοπάτι: είναι ψέμα ότι υπάρχει· είναι μια πίστη που μας επιβάλλουν, αλλά μονοπάτι δεν υπάρχει. Στην πραγματικότητα το «προχωρώντας» αναφέρεται, όχι τυχαία, σ' αυτό για το παρόν που έλεγα, στο παρόν που δεν είναι πραγματικότητα απ' το γεγονός και μόνο ότι είναι παρόν. Αυτός είναι ο τρόπος καταστροφής της πραγματικότητας όταν η πραγματικότητα παρουσιάζεται ουσιαστικά σαν μέλλον. Το παρόν, αυτό το «προχωρώντας» που λέγεται πολύ ωραία στο ποίημα, είναι ο άμεσος τρόπος καταστροφής του μονοπατιού που είναι εκ των προτέρων χαραγμένο, πάνω στο οποίο η Εξουσία ασκεί τις εξουσίες της, την ισχύ της.

Το παρόν είναι ταυτόχρονα η απειρότητα των δυνατοτήτων που στο παρόν κλείνονται, που στο παρόν ανοίγονται, με έναν ιδιαίτερα αντιφατικό τρόπο. Το ότι γίνεται προχωρώντας, αυτό είναι που ανοίγει –ανακαλύπτοντας ότι το μονοπάτι δεν έχει γίνει, ότι ήταν ψεύτικο– το άπειρο των δυνατοτήτων, όπως στη θάλασσα, όπου δεν υπάρχουν ίχνη παρά μόνο προς τα πίσω, όπως λέει το ποίημα και πάλι.

Τι είναι αυτό που –είναι μια ερώτηση πολιτική, που αναδύεται κάθε φορά– τι είναι αυτό επομένως που μπορεί να μας κάνει να κινηθούμε; Προφανώς όχι το μέλλον, όχι το όραμα του μέλλοντος. Αυτό είναι αρκετά σαφές φυσικά. Αυτό είναι που κάνουν αυτοί που προστάζουν, δεν ξέρουν να κάνουν άλλο πράγμα: δίχως ένα πρόγραμμα, δίχως ένα πλάνο, δίχως κάποιου είδους κατασκευή των εν δυνάμει όντων δεν θα μπορούσαν να κάνουν τίποτε. Ό,τι κι αν είναι αυτό που κινεί τους ανθρώπους να ανοίξουν δρόμο προχωρώντας, είναι ασφαλώς σαφές ότι δεν μπορεί να είναι αυτό: δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιούμε τα όπλα του εχθρού, σαν όπλα για το αντίθετο· είναι μια καθαρή αυταπάτη που κάνει μεγάλη ζημιά.

Άρα, αν αυτό που μας κινεί έρχεται από κάποια πλευρά, θα είναι μάλλον από πίσω: σε σπρώχνει, εν πάση περιπτώσει, δεν σε σέρνει, δεν σε σέρνει από το μέλλον, σε σπρώχνει από πίσω, από κάτι που δεν μπορούμε να αποκαλέσουμε παρελθόν γιατί δεν πιστεύουμε πλέον στο παρελθόν (η πίστη στο Παρελθόν δεν ήταν παρά επακόλουθο της αναγκαιότητας να μας κάνουν να πιστέψουμε στο Μέλλον), κάτι που σε ωθεί, όπως ένα ακαθόριστο όνειρο ή νοσταλγία, όπως ακριβώς ό,τι από το παρελθόν δεν έχει περισταλεί και αφομοιωθεί υπό τη μορφή της Ιστορίας. Πιθανότατα υπάρχει κάτι απ' αυτό, αν και ποτέ δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι. Πιθανόν να υπάρχουν στην ανάμνηση μέρη, κάποια πράγματα, που

να μην έχουν περισταλεί εντελώς σε ημερολόγιο, σε καθαρή ιστορία, σε ημερομηνίες, σε αριθμούς. Αν μας κινεί κάτι, σίγουρα είναι αυτό. Αν μας κινεί κάτι ν' ανοίξουμε δρόμο είναι αυτό, αυτή η έμπνευση· η έμπνευση αυτή απεικονίζεται, αν και με αδέξιο τρόπο πάντα, με τη διασταύρωση των γραμμών του ανοίγματος και του κλεισίματος που σας παρουσιάζονται εκεί. Κάπως έτσι είναι ό,τι θα μπορούσε, σ' αυτή την πολιτική εφαρμογή, να αναπαραστήσει αυτές τις θολές αναμνήσεις, δηλαδή τις αόριστες, δηλαδή αυτές που δεν έχουν περισταλεί σε ημερομηνίες, δεν έχουν περισταλεί σε Ιστορία.

Μ' αυτό τον τρόπο σας παρουσιάζω το κινούν της παροντικής δράσης, της δράσης που συμβαίνει στο παρόν. Η παροντική δράση –για να γίνω αν θέλετε κάπως μελλοδραματικός– είναι η δράση για ζωή, εφόσον το μέλλον είναι ο θάνατος. Αυτό που μας επιβάλλεται είναι, όπως έδειχνα προηγουμένως, η διαχείριση του θανάτου, δηλαδή, το να συμβαίνει ότι έχει προβλεφθεί να συμβεί. Αυτή είναι η αληθινή όψη του Μέλλοντος, ποτέ δεν παρουσιάζεται ξεκάθαρα με το όνομα του Θανάτου, ωστόσο όμως, ακόμη κι αν το συγκαλύπτει, είναι αυτό: όλος αυτός ο ιδεασμός όπως και όλη αυτή η ανάγκη για ασφάλεια του κάθε στοιχείου του συνόλου προέρχεται από την επιβολή της ιδέας του θανάτου που είναι πάντα μελλοντικός, γιατί αυτό είναι στην ουσία. Ο αληθινός θάνατος, ο οποίος είναι αποκλειστικά δικός μου, είναι στην ουσία πάντα μελλοντικός· δεν υπάρχει σε άλλη κατάσταση. Επομένως η άρνηση του χαραγμένου μονοπατιού, το να το κάνεις προχωρώντας, είναι ο μόνος τρόπος ν' αγωνιστεί κανείς ενάντια στον θάνατο· αγωνίζεται όποιος μπορεί, όχι εγώ, που είμαι φτιαγμένος απ' τον ίδιο μου τον θάνατο, αλλά κάτι που, κάτι, κάποιος, κάποιος, που προφανώς δεν είμαι εγώ. Κάποιος που δεν είναι καταδικασμένος σε θάνατο, και συνεπώς δεν είναι φτιαγμένος για τον θάνατο. Λέω συνήθως ότι είναι το εγώ της καθαρής ομιλίας, στο βαθμό που είναι εγώ και δεν έχει κύριο όνομα και δεν είναι κανείς: εγώ, ό,τι πιο λαϊκό, του λαού, ό,τι πιο λαϊκό μπορεί κανείς να διανοηθεί, γιατί είναι ένα χρήσιμο, ένα εργαλείο, εγώ, το οποίο επειδή μπορεί να το χρησιμοποιήσει ο καθένας και οποιαδήποτε στιγμή, προφανώς δεν είναι κανενός, είναι απροσδιόριστο απ' την άποψη που έχουμε πει. Και ασφαλώς εγώ απ' αυτή την άποψη δεν πεθαίνω, δεν είμαι καταδικασμένος στο θάνατο. Άρα είναι αυτός ο αγώνας από εκεί, από εκεί που είναι δυνατόν, από εκεί που μπορεί να υπάρξει κάτι λαϊκό, ενάντια στο Κράτος και ενάντια σ' Εμένα ως πραγματικό όν, φτιαγμένο απ' τον ίδιο μου τον θάνατο.

Τα όπλα, εν τέλει, γι' αυτόν τον αγώνα, αναμφίβολα, μπορεί να είναι πολλά, όλα συναφή λίγο-πολύ με τη γλώσσα, για τον λόγο που τώρα θα σας πω· ένα από αυτά ωστόσο είναι η άσκηση της λογι-

κής, στο βαθμό που έχουμε εμπιστοσύνη (όπως ήδη έχω πει προηγουμένως μιλώντας με τον Τομάς, γνωρίζοντας το δεν το γνωρίζουμε), στο βαθμό που έχουμε εμπιστοσύνη στο ότι δεν είναι η γλώσσα, ούτε όλη η γλώσσα, εκ των προτέρων καταδικασμένη να υπηρετεί την Πραγματικότητα, το Κράτος, το Κεφάλαιο, Εμένα τον ίδιο ως πραγματικό, την ίδια την υποστασή μου, την ίδια την ασφάλειά μου, στο βαθμό που δεν είναι εντελώς καταδικασμένη σε κάτι τέτοιο.

Γιατί η λογική, έτσι, ελεύθερη, ανυπότακτη, αν υπάρχει, μπορεί να είναι ένα όπλο; Επειδή η Πραγματικότητα που αυτοί κατασκευάζουν, μέσω των μηχανισμών για τους οποίους μίλησα προηγουμένως όταν αναφέρθηκα στον μηχανισμό της επιστημονικής απόδειξης (η πρόταση «γάτα στη στέγη» είναι αληθής αν υπάρχει γάτα στη στέγη), αυτή η πραγματικότητα που αυτοί κατασκευάζουν είναι ουσιαστικά αντιφατική, είναι φτιαγμένη από αντιφάσεις. Σήμερα σας έδειξα κάποιες από τις αντιφάσεις από τις οποίες αποτελείται, για παράδειγμα, η αναγκαιότητα να συγκεράσει την απειρότητα με τη συνένωση και την αρίθμηση, ωστόσο αντιφάσεις στη συγκρότηση της Πραγματικότητας συναντάτε σε κάθε βήμα σας. Ακόμη κι αν είστε ελάχιστα ευαίσθητοι τις συναντάτε στη συγκρότηση του καθενός από εσάς ως πραγματικού όντος. Ο καθένας από εσάς ως πραγματικό ον βρίσκεται συνεχώς σε μια σύγκρουση ανάμεσα στο να είναι αυτός που είναι ή να μπούχτησε να είναι αυτός που είναι και στο να δει αν γίνεται να μην είναι αυτός που είναι. Είναι, όντως, επιδιώξεις τόσο ενεργές και οι δύο αλλά και τόσο αντιφατικές. Επομένως η «λογική» είναι μια δραστηριότητα που απλώς τις αποκαλύπτει στο βαθμό που κάθε Φυσική, πραγματικότητα, είναι αντιφατική (έχει, δηλαδή, ένα χαρακτήρα λογικό, επειδή η αντίφαση είναι ένα λογικό γεγονός)· στο βαθμό που η ίδια η πραγματικότητα είναι αντιφατική. Είναι σαφές, την ίδια στιγμή, ότι εκεί η ίδια η γλώσσα συνεχίζει να είναι αντιφατική, εφόσον γίνεται πραγματικότητα, ως αντίφαση πραγματική και φυσική, και την ίδια στιγμή καταγγέλει αυτή την αντίφαση της πραγματικότητας, καθώς κρατιέται έξω ως μια γλώσσα, όχι επιστημονική αλλά καθαρά λογική, που αποκαλύπτει και διαλύει αυτή την πραγματικότητα. Τελικά όμως οι τρόποι μερικές φορές μπορεί να είναι έτσι, πιο ξεκάθαρα λογικοί, άλλοι να βρίσκονται πιο μακριά, να παίρνουν μορφή ποιητική, για παράδειγμα, με την έννοια αυτής της έμπνευσης των παρελθόντων που δεν έχουν περάσει, με την έννοια ότι δεν έχουν γίνει Ιστορία, είναι *παρελθόντα που δεν έχουν παρέλθει*. Προσέξτε πόσο αντιφατική είναι η διατύπωση που επιδιώκει να δημιουργήσει το Μέλλον και την Πραγματικότητα: *ό,τι δεν έχει περάσει ακόμη θεωρείται περασμένο*. Γι' αυτές τις αόριστες αναμνήσεις, που δεν είναι ιστορικές, λέμε ακριβώς το αντί-

θετο: είναι *παρελθόντα που δεν έχουν περάσει*· είναι *παρελθόντα που δεν έχουν περάσει εφόσον με διατρέχουν, μ' ενοχλούν, με ψαχουλεύουν, με γεμίζουν με συγκρούσεις ή απολαύσεις, εναλλακτικά, και με εξωθούν στην πράξη, με την έννοια ότι κάνουν το μονοπάτι που δεν έχει γίνει*.

Για κάθε διαδικασία, και για πολλά άλλα που δεν μπορώ να παραθέσω, ισχύει πάντα: δεν είναι αδύνατον, (απλώς ΔΕΝ είναι αδύνατον), αυτό το είδος εξέγερσης ενάντια στο διάγραμμα που μόλις σας περιέγραφα· και δεν χρειάζεται να επιδιώκουμε κι άλλες μορφές βεβαιότητας, ούτε κατευθυντήριες ιδέες για έναν τέτοιο αγώνα.

Λοιπόν, νομίζω ότι μ' όλ' αυτά πέρασε η ώρα και είναι κάπως αργά για να συνεχίσουμε να μιλάμε...

— Είναι παρα πέντε.

— ΑΓΚ: Ναι, καλύτερα να μην επωφεληθούμε απ' αυτά τα πέντε λεπτά. Υποθέτω ότι έχετε πράγματα να πείτε, αλλά σας αφήνω να τα πείτε μεταξύ σας ή ο καθένας με τον εαυτό του, και μια άλλη φορά θα έχουμε την ευκαιρία να μιλήσουμε.